RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1888. Andra Kammaren. N:o 46.

Måndagen den 30 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Efter föredragning af herr *O. A. Brodins* i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 187, hänvisades densamma till behandling af bevillningsutskottet.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
statsutskottets utlåtanden n:is 49, 50, 51, 52, 53 och 54;
Första Kammarens protokollsutdrag n:o 203; samt
Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7 (i samlingen n:o 32).

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:
Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr A. Kihlberg på grund af sjukdom är oförmögen att under de närmaste dagarne deltaga i riksdagsgöromålen, intygas härmed.
Stockholm den 30 april 1888.

Ivar Andersson,
legitimerad läkare.

§ 4.

Företogs till behandling bevillningsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes dels skiljaktiga beslut rörande 78:de punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 8, angående ännu oafgjorda delar af tullbevillningen, dels återremiss i vissa delar af samma betänkande.

Punkten I.

I anledning af från båda kamrarne erhållen återremiss å punkten 18 i betänkandet n:o 8, som afsåg förändrad lydelse af rubriken »böcker» i tulltaxan, hemstälde nu utskottet i förevarande punkt:

att Riksdagen måtte besluta, att rubriken »böcker» i tulltaxan skall erhålla följande förändrade lydelse:

	Qvantitet för tullberäkningen.	Tullsats.	
Böcker:		Kr.	ö.
på svenska språket tryckta:			
oinbundna äfvensom *Boktryck*, ej specificeradt	——	*fria.*	
bundna:			
biblar och psalmböcker:			
i band af papper eller cloth utan guldsnitt	1 kilogram	—	50
i andra band äfvensom med guldsnitt	1 kilogram	2	—
andra slag	——	*fria.*	
på främmande språk tryckta samt med upphöjda bokstäfver till begagnande af blinda	——	*fria.*	
med inbundet rent eller linieradt papper.....	1 kilogram	—	25

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Andersson från Malmö: Då jag uppträder i en fråga af sådan natur som denna, kan kammaren kanske beskylla mig för att vara partisk, emedan jag, som herrarne veta, är boktryckare och derför möjligtvis kan anses hafva fördel af de tullar, som skulle åsättas trycksaker, hvilka införas från utlandet. Jag kommer emellertid ej att göra något yrkande, utan skall endast be att få lemna några upplysningar.

Orsaken, hvarför trycksaker hittills fått tullfritt införas, antager jag varit den, att man derigenom velat befrämja svenska folkets intellektuella utveckling. Jag vill icke bestrida, att en sådan bestämmelse kanske varit gagnelig och behöflig förut. Men jag tror, att den svenska förläggareverksamheten och den svenska boktryckerikonsten nu uppnått en sådan ståndpunkt, att det kan sägas vara alldeles onödigt.

Såsom herrarne veta, är jag ingen tullvän. Men hvad jag är vän utaf, det är att vi få tulltaxan så ordentlig som möjligt; och i fall man antager det förslag, som af bevillningsutskottet senast blifvit framlemnadt, tror jag man kommer att tillägga ytterligare en oegentlighet i vår tulltaxa. Jag har vid ett föregående tillfälle påpekat den oegentlighet, som låg deri, att, om t. ex. en hattmakare ville införa material — band och felb m. m. — för förfärdigande af en hatt, tullen var högre på detta än på den färdiga hatten. Jag har också en gång påpekat, att, om en paraplymakare ville importera tyg, ställning, käpp, doppsko etc. för att förfärdiga ett paraply, så kostade detta mera i tull än ett färdiggjordt paraply. Nu vill man införa i tulltaxan den oegentligheten, att »böcker, på svenska språket tryckta, oinbundna, äfvensom boktryck, ej specificeradt» skola vara *fria*, då det otryckta papperet kostar 10 öre och stilarne 25 öre pr kilogram i tull.

Den första fråga man bör göra sig, då man ser detta betänkande, är den: Hvad är det egentligen för boktryck, som importeras från utlandet? — Är det i allmänhet sådan litteratur, som kan höja och förädla vårt folk? Om herrarne, såsom jag, varit bo-

satta i en gränsstad, så skulle herrarne lätt hafva fått reda på, hvad slags boktryck det hufvudsakligen är. Det är nemligen en hel massa s. k. röfvarehistorier, som importeras hit, hufvudsakligen från Köpenhamn. Vi hafva under de sista tio åren infört från Danmark böcker, tryckta på svenska språket, för nära 3 millioner kronor. Denna litteratur har bestått utaf dels tidskrifter, dels en massa romanlitteratur, såsom »Paris mysterier», »Londons mysterier», »Berlins mysterier», »Rocamboles historia» etc. Huru vida denna litteratur är egnad att höja det svenska folkets intellektuella utbildning, är säkerligen tvifvel underkastadt. Det är ofantligt stora qvantiteter af sådana litterära alster, som komma från Köpenhamn till Malmö, ja, ibland hela hästlass i veckan.

Detta danskarnes »bildande» boktryck sprides dels i Malmö, dels sändes det per ångbåt och jernväg från Ystad till Haparanda, och det finnes ej många stugor, der icke detta danskarnes angenäma opus flitigt studeras.

Bland andra trycksaker, som hitkomma från Köpenhamn, är en veckotidskrift med titel: »*Illustrerad Familjournal*», som är tryckt på svenska och som hvarje vecka sprides i Sverige i flera tiotusentals exemplar. Då för ett par år sedan en konkurrent till nämnda tidskrift — Illustrerade tidskriften »Svea» — uppstod här, upplyste den danske förläggaren om, att hans tidskrift utgafs i — vill jag minnas — cirka 50,000 exemplar i veckan, och att papperet för hvarje nummer vägde så och så många hundra kilogram. Jag beklagar att jag icke fått dagens föredragningslista mig tillsänd. — Hade jag haft reda på att detta ärende förekommit till behandling i dag, skulle jag bättre kunnat citera de uttryck förläggaren använde för att framhålla sin tidnings utmärkta egenskaper m. m. —

Utom dessa nu nämnda romaner, historier och tidskrifter, hafva ett par svenska tidningsutgifvare under de senare åren låtit trycka sina tidningar i Köpenhamn, på svenska språket. Dessa tidningar hafva haft en mycket stor spridning i Sverige, och innehållet i desamma har ej alltid varit det bästa.

Jag vill icke yrka på, att vi för de svenska boktryckarnes skull måtte åsätta dylika alster någon tull. Men jag anser, att, då hufvudsakligaste delen af den på svenska språket tryckta litteratur, som kommer från utlandet, är af sådan beskaffenhet, att man helst skulle önska att vara befriad från densamma, det icke vore orätt att vara konseqvent i afseende på tullbestämmelserna, så att, om man förtullar papper med 10 öre per kilogram, och stilar med 25 öre per kilogram, man äfven måtte bestämma en tull af 25 öre pr kilogram för detta hyggliga och sedesamma boktryck, som vi särskildt från Danmark hit importera.

Det hufvudsakligaste skälet för bevillningsutskottet att göra en förändring i det förut för kammaren framlagda förslaget antager jag hafva varit, att en del af Stockholms förläggare gjort Riksdagens och bevillningsutskottets medlemmar uppmärksamma derpå, att genom den föreslagna tullen införseln till Sverige ifrån Finland af i Finland på svenska språket tryckta böcker skulle betydligt hindras. Jag har icke med mig någon uppgift om, huru stor denna

införsel är, emedan jag ej trodde, att denna fråga skulle föredragas i dag. Men jag har sett efter i kommerskollegiets berättelse och deraf funnit, att införseln från Finland till Sverige af på svenska språket tryckta böcker är en ren bagatell. Jag tror knappt den uppgår till mer än ett par tusen kronor om året.

Kanske möter mig här den invändningen: »Man kan ju göra ett särskildt undantag för denna litteratur.» Men, mine herrar, sådana undantagsbestämmelser i tulltaxan bör man helst undvika, i all synnerhet, då det är fråga om något, som spelar en så ofantligt obetydlig rol som denna finska litteratur.

Utskottet har föreslagit i sitt första betänkande en tullsats af 25 öre pr kilogram. Jag har här i min hand en bok, som i bokhandeln kostar 2 kronor 75 öre. Den väger 55 ort och skulle alltså vid införsel till Sverige draga en tull af endast 6 öre. När nu bokhandlaren af boktryckaren tar i distributions- och försäljningskostnader 33 $^1/_3$ %, så vill jag fråga, om det är värdt att i tulltaxan göra en undantagsbestämmelse för 5 eller 6 öre. Bokhandlaren tar ju mycket mera för försäljning af boken, än boktryckaren för det, att han sätter, trycker och släpper till papper. Jag tror derför icke, att tullen skulle vålla herrar bokförläggare så ofantligt stora kostnader.

Jag vill emellertid icke göra något yrkande om förändring i denna punkt. Jag har blott velat för bevillningsutskottets ledamöter och kammaren framhålla, att den litteratur, som införes i Sverige, icke alltid är sådan, att den är värd att införa, utan tvärtom af helt annan beskaffenhet, och att den tull, som man velat åsätta boktryck, som införes från Finland, spelar en så ofantligt liten rol i det stora hela, att det icke alls är värdt att tala derom.

Nu är det visserligen sant, att om en bok är bunden, så skulle den draga en tullsats af 50 öre pr kilo. Men detta kan ju förebyggas, om finska boktryckare och bokförläggare läte införa sina böcker i oinbundet tillstånd, då de följaktligen endast skulle draga en tull af 25 öre pr kilo. Så vore man ifrån hela saken, i fall man nödvändigt vill fästa något afseende vid den frågan.

Jag skall emellertid, för att icke herrarne må beskylla mig för egoism eller partiskhet, icke göra något yrkande; jag har blott för kammaren velat påvisa dessa oegentligheter, hvilka möjligen en och annan af herrarne icke har rigtig kännedom om.

Herr E. G. Boström: Det kan möjligen vara öfverflödigt att besvara hvad som anförts af malmörepresentanten, då han slutat utan att göra något yrkande. Men jag vill i alla fall anhålla att något få redogöra för de åsigter, som för utskottet varit bestämmande.

Såsom herrarne behagade erinra sig, framgick af diskussionen icke blott i denna kammaren, utan äfven i medkammaren, att skälet, hvarför man ville återremittera utskottets föregående förslag om tull på böcker, var det, att man icke ville, att den andliga samfärdseln mellan Finland och Sverige skulle försvåras. Det är ock af samma

anledning, som utskottet föreslagit att taga bort tullsatsen på böcker, tryckta på svenska språket, äfvensom på boktryck.

Utskottet har äfven gjort det derför, att det af de upplysningar, som det förskaffat sig från vederbörande i tullverket, funnit, att, om en sådan tullsats blefve åsatt, den skulle drabba icke blott hvad man menar med boktryck i egentlig mening, utan äfven tidningar.

Nu är det mycket sant, såsom den näst föregående talaren sade, att från Köpenhamn dels tidningar dels äfven annat boktryck införes, som är af allt annat än god beskaffenhet. Men det lär väl icke kunna i tulltaxan åläggas tulltjenstemännen att undersöka, af hvilken beskaffenhet ett boktryck kan vara, utan tullbestämmelserna måste naturligtvis drabba allt boktryck. Och då föreföll oss denna tullsats alldeles oegentlig, hvarigenom man skulle sätta tull och på det viset försvåra införseln af t. ex. alla de finska tidningarna, för att icke tala om de amerikanska, på svenska språket tryckta tidningarna, hvilka i icke ringa antal hitkomma. Utskottet fann detta så mycket mera betänkligt, som det blifvit upplyst, att om en sådan åtgärd blefve vidtagen, komme alla tidningar att förtullas vid posten, innan de komme sina mottagare till handa, och det ansåg utskottet alls icke lämpligt.

För öfrigt: anser man, att man bör vidtaga någon åtgärd mot den der usla litteraturen eller boktrycket, af föga hygglig och sedesam beskaffenhet, såsom den föregående talaren uttryckte sig, så har utskottet trott, att den lämpligaste formen att göra detta vore genom en bestämmelse i tryckfrihetsförordningen och icke i tulltaxan.

Det var på grund af dessa skäl, som utskottet har ansett, att boktryck på svenska språket borde vara fritt från tull.

Jag anhåller om bifall till utskottets betänkande.

Herr Andersson från Malmö: Hvad de betänkligheter beträffar, som bevillningsutskottets ordförande i dag visat angående tullbehandling af tidningar, som införas med posten, och som äfven herr Waldenström uttryckte vid den förra debatten om denna fråga, så synes det mig verkligen litet besynnerligt, att man kan hysa en sådan åsigt. Det är ju alldeles klart, att om jag reqvirerar en amerikansk eller tysk eller engelsk tidning genom posten, så bör det ej blifva svårare att få den framdeles, än nu. Jag tror nemligen icke, att man behöfver befara någon tullbehandling af dessa. I fall man skulle draga ut konseqvenserna af en sådan åsigt, skulle man ju äfven få betala tull för papperet och kuvertet, som användts till brefven, hvilka komma utifrån. Så långt tror jag ej man behöfver riskera, att det skall gå.

För öfrigt förbjuder det sig sjelf att söka föra in tidningar i större massa genom posten. Ty om någon skulle vilja göra det, om någon skulle vilja skicka in en tidningsupplaga under korsband för att sedan få den distribuerad åt olika håll, så skulle transportkostnaden och portokostnaden derför blifva mycket större, än om man toge in tidningen såsom vanligt gods och läte förtulla den.

Jag tror alltså, att detta är en invändning, som icke alls bör hafva något inflytande eller inverkan på kammarens beslut i detta fall.

Härmed var öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Lades till hanlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Biföllos.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Angående ett sammanjemknings-förslag i fråga om tullen å kaffe.

Punkten 7.

I 78:de punkten hade utskottet hemstält, att tullen å kaffe måtte nedsättas från sitt nuvarande belopp, 26 öre, till 12 öre, samt tullen å kaffe, brändt, och alla till kaffesurrogat användbara brända växter från sitt nuvarande belopp, 35 öre, till 20 öre, allt för 1 kilogram.

Första Kammaren biföll denna hemställan, hvaremot Andra Kammaren afslog såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Utskottet, som ansett sig böra åvägabringa en efter utskottets åsigt möjlig sammanjemkning af dessa skiljaktiga beslut, hemstälde nu,

att kamrarne, med frånträdande af sina förra beslut med anledning af utskottets i betänkande n:o 8, punkt 78, gjorda hemställan, nu må besluta, att tullen å kaffe skall nedsättas från sitt nuvarande belopp, 26 öre, till 19 öre, samt tullen å kaffe, brändt, och alla till kaffesurogat användbara brända växter från sitt nuvarande belopp, 35 öre, till 28 öre, allt för 1 kilogram.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Jonsson i Hof: Ehuru det förfaringssätt, som bevillningsutskottet här för första gången, åtminstone under min riksdagstid, föreslagit, icke strider mot grundlagens stadgande, tror jag dock att man bör noga betänka sig, innan man ger detsamma praxis inom riksdagen. Enligt min tanke skulle nemligen Riksdagens arbeten blifva icke obetydligt fördröjda, om man började med att försöka sammanjemka olika beslut, vare sig det gälde en bevillnings- eller en anslagsfråga, och först sedan ett dylikt sam-

Angående ett sammanjemknings-förslag i fråga om tullen å kaffe. (Forts.)

manjemkningsförsök misslyckats tillgrepe den vanliga utvägen att genom gemensam votering afgöra saken. Det skulle vara intressant att få veta, hvarför bevillningsutskottet just i förevarande fall försökt att sammanjemka de olika meningarna, ty i betänkandet finnes icke ett enda skäl angifvet derför. Må hända utskottet, påverkadt af sina sympatier för kaffetullens nedsättning, gjort detta sammanjemkningsförslag för att sedan, i ännu icke af utskottet behandlade punkter, hvari kamrarne fattat olika beslut, medelst sammanjemkning söka berereda framgång, åtminstone i hufvudsak, åt de förslag, som ligga utskottet särdeles om hjertat; hvaremot dylika sammanjemkningsförsök icke skulle göras i fråga om tullsatser, hvilka utskottet helst se att de förblifva sådana de äro. Införandet af en dylik praxis, att bevillningsutskottet skulle hafva frihet att i slikt fall handla efter godtycke, kan emellertid i min tanke vara rätt riskabelt, emedan Riksdagen, ehuru det visserligen står den fritt att förkasta ett sammanjemkningsförslag, icke vore i tillfälle att verksamt kontrollera, huru vida utskottet iakttoge konseqvens i sina alternativa framställningar om sammanjemkningsförslag eller voteringspropositioner. Jag tror derför, då man tillförene aldrig användt ett dylikt förfaringssätt, och då det fall, som nu föreligger, icke är af någon exceptionel vigt, att kammaren gör bäst, om den afslår utskottets förevarande hemställan.

Jag yrkar på dessa skäl afslag å punkten.

Herr E. G. Boström: Den siste talaren började sitt anförande med att säga, att man genom bifall till det här framstälda sammanjemkningsförslaget skulle fördröja Riksdagens arbeten. Detta blefve visst icke händelsen, enär bevillningsutskottet i alla fall hade att inkomma med åtskilliga yttranden i anledning af återremisser från begge kamrarne samt måste afvakta kamrarnes beslut härutinnan, innan förslag till voteringspropositioner kunde afgifvas. Visserligen är det, å ena sidan, sant, att ett förfaringssätt, som det af utskottet nu föreslagna, veterligen icke förut förekommit inom Riksdagen; men, å andra sidan, är det obestridligt, att grundlagen gifver bevillningsutskottet full rätt till en dylik sammanjemkning af olika meningar; och särskildt har utskottet, beträffande kaffetullen, ansett sig hafva anledning till ett sammanjemkningsförsök, eftersom det här gäller en fråga af synnerligt stor ekonomisk betydelse. Under diskussionen i ämnet inom Första Kammaren yttrades af en med statens finanser så förtrogen man som generaldirektören i statskontoret, att det kunde vara farligt att nedsätta kaffetullen med så stort belopp, som bevillningsutskottet föreslagit; och det var helt naturligt, att detta uttalande af en så kompetent person skulle framkalla viss tveksamhet hos utskottet. När dertill i Första Kammaren framstälts olika yrkanden i fråga om tullnedsättningens belopp, dels till 16 och dels till 20 öre per kilogram, låg äfven häri en anledning för utskottet att tänka på en sammanjemkning och att derigenom söka undvika att sätta frågan på sin spets, hvilket skulle hafva blifvit händelsen i fall förslag framstälts till frågans ställande

Angående ett sammanjemknings-förslag i fråga om tullen å kaffe. (Forts.)

direkt under gemensam votering. För öfrigt ber jag få erinra, att, om Andra Kammaren afslår detta sammanjemkningsförslag, utskottet måste inkomma med förslag till voteringsproposition med alternativen antingen att nedsätta kaffetullen till 12 öre eller ock att bibehålla den vid sitt nuvarande belopp af 26 öre. Det var, såsom sagdt, just detta utskottet ville söka undvika.

Jag vet, att man mot den föreslagna tullnedsättningen skall göra den invändningen, att den är af så ringa betydelse och skulle egentligen komma mellanhänderna ej konsumenterna till godo. Så är dock icke förhållandet enligt min uppfattning. Ty en nedsättning i kaffetullen med 7 öre per kilogram motsvarar mer än en fjerdedel af nu gällande tullsats, och en så pass stor lindring måste väl ändock utöfva något inflytande, i synnerhet i städerna, der kaffet säljes, man kan nästan säga, i hvart gathörn och der konkurrensen på detta område således är särdeles stor; och säkert skulle nedsättningen ej heller blifva utan sin verkan på landsbygden, der kaffekonsumtionen likaledes är betydlig och konkurrensen liflig.

Det är af dessa skäl, som bevillningsutskottet ansett sig befogadt att framlägga nu föreliggande sammanjemkningsförslag, till hvilket jag ock får yrka bifall, ehuru jag erkänner det jag för min del helst skulle önskat, att utskottets ursprungliga framställning om kaffetullens nedsättning till 12 öre per kilo hade kunnat vinna Riksdagens godkännande.

Herr Herslow: Att jag med synnerlig förkärlek anslöt mig till bevillningsutskottets förra förslag, att nedsätta kaffetullen till 12 öre per kilogram, var derför att jag var viss om att en dylik nedsättning skulle tränga ända ned till den minsta konsumenten och således för nationen förnimmas såsom en verklig skattelindring. Detta tror jag deremot icke skulle blifva fallet med den tullnedsättning, hvarom nu är fråga. Den uppgår kanske till 3 till 4 procent af varans värde, och detta lilla belopp komme att fastna vid mellanhändernas fingrar, utan att lindringen tillkomme dem, hvilka mest behöfde den och hvilka jag gerna önskade någon lindring i de i år så skarpt fördyrade lefnadskostnaderna. Detta om sjelfva *saken.*

Lika litet kan jag godkänna det *förfaringssätt,* som utskottet här slagit in på. Det kan icke vara önskligt, att utskottet gifver sig in på sammanjemkningens väg, då det gäller anslags- och bevillningsfrågor. Följden af ett godkännande af utskottets förslag härutinnan blefve naturligen den, att, när vid ett annat tillfälle den ena kammaren bifallit och den andra afslagit en af regeringen framställd anslagsbegäran, statsutskottet kunde falla på idén att inkomma med förslag till sammanjemkning, der regeringen erbjöds exempelvis hälften af hvad hon begärt. Med ett sådant »jemkadt» anslag tror jag dock att en regering icke skulle finna sig mycket belåten, lika litet som, efter hvad jag föreställer mig, nationen skulle blifva det med en sådan här »jemkad» skatteåterbetalning. Beträffande sjelfva värdet och betydelsen af det här föreslagna till-

vägagåendet instämmer jag derför till fullo med hvad reservanten uttalat; och anhåller jag, i öfverensstämmelse härmed, herr talman, om afslag å bevillningsutskottets hemställan i denna punkt.

Angående ett sammanjemkningsförslag i fråga om tullen å kaffe. (Forts.)

Herrar *Smedberg*, *Norén* och *Johansson* i Esset instämde med herr Herslow.

Herr Hörnfeldt: Strängt taget kan jag icke bestrida att, enligt 63 § riksdagsordningen, bevillningsutskottet eger rätt att framställa sammanjemkningsförslag i frågor, der kamrarne stannat i olika beslut. Men lika med ett par föregående talare anser jag att det kunde vara farligt att gifva sig in på en sådan väg; ty på samma gång man gjorde det, bunde man sig vid att rörande hvilken statsregleringsfråga som helst, der kamrarne vore af olika mening, förfara på enahanda sätt, d. v. s., att vederbörande utskott måste anse sig skyldigt att framlägga sammanjemkningsförslag i ämnet. Så skulle, då t. ex. i fråga om ett byggnadsanslag den ena kammaren bifallit men den andra afslagit det belopp, statsutskottet hade kunnat tillstyrka, utskottet vara tvunget att derom afgifva förslag till sammanjemkning, hvarvid detsamma i regel antagligen komme att tillämpa hälftenprincipen eller, med andra ord, tillstyrka beviljandet af hälften af det för ändamålet begärda beloppet. Jag hemställer till herrarne, hvarthän ett dylikt förfaringssätt skulle leda! Vi komme in i en återvändsgränd, hvarifrån det blefve ganska svårt att hitta tillbaka. Ur den synpunkten måste jag förena mig med dem, som yrka förslagets förkastande.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten derpå, att bevillningsutskottet icke talar om någon annan grundlagsparagraf än 63 § riksdagsordningen. Jag anhåller att som stöd för min mening få åberopa 70 och 71 §§ regeringsformen. I den förra heter det att »när i fråga om riksbankens styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, Kamrarne stanna i stridiga beslut, skola Kamrarne derom hvar för sig rösta såsom i nästföregående § sägs»; och i 71 § heter det: »På enahanda sätt förfares jemväl der Kamrarne sig icke förena om grunderna för någon beräkning, sättet för deras tillämpning, eller bevillningens fördelning till utgörande.» Att döma af dessa ordalag, synes det som om bevillningsutskottet icke hade fullt grundlagsenlig rätt att framställa sammanjemkningsförslag rörande frågor, som förekomma till dess behandling.

På dessa med flera af andra talare anförda skäl yrkar jag afslag å den föredragna punkten.

Herr E. G. Boström: Den siste talaren förmenade, att det kunde sättas i fråga, huru vida bevillningsutskottet hade grundlagsenlig rätt att framkomma med detta sammanjemkningsförslag, och han stödde denna sin åsigt på 70 och 71 §§ regeringsformen. Jag tror hela hans argumentation förfaller, om han behagar taga reda på innehållet af 69 §, deri det heter: »då statsutskottets förslag rörande antingen statens reglerande eller *bevillningens* derefter lämpade hela belopp, eller hvad till riksgäldskontorets

Angående ett sammanjemkningsförslag i fråga om tullen å kaffe. (Forts.)

utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, till pröfning hos Riksdagen förehafves, gälle hvad angående behandlingen af utskottets afgifna förslag uti *riksdagsordningen* stadgas. Fatta kamrarne stridiga beslut, som ej varda sammanjemkade, skola kamrarne hvar för sig rösta» etc. Detta visar ju tydligt, att 69 § regeringsformen för behandlingen af sådana frågor som den nu föreliggande hänvisar till 63 och 65 §§ riksdagsordningen, och deri är en sådan åtgärd, som här af utskottet vidtagits, alldeles bestämdt medgifven, för att icke säga föreskrifven.

Ett par talare hafva yttrat, att följden af ett sådant förfaringssätt skulle blifva, att, då t. ex. i fråga om ett af Kongl. Maj:t begärdt anslag för byggnadsändamål, ena kammaren bifölle den gjorda framställningen, men den andra afsloge densamma, statsutskottet skulle hemställa, att kamrarne måtte gå halfva vägen hvar och sålunda bevilja halfva anslaget. Ett sådant antagande synes mig dock alldeles orimligt, ty då Kongl. Maj:t begär ett anslag för ett visst ändamål, äskar han naturligtvis icke mer än som är oundgängligen behöfligt för sakens genomförande, och om Riksdagen icke beviljar detta, är hela frågan tydligen fallen. Der kan sålunda ingen sammanjemkning komma i fråga. Bevillningsfrågor äro deremot af väsentligt olika karakter, och intet hinder torde finnas för att beträffande sådana frågor föreslå en sammanjemkning.

Herr vice talmannen Sven Nilsson: I afseende på tolkningen af grundlagen förenar jag mig med den siste talaren och tror sålunda icke, att det finnes något hinder för att sammanjemka frågor af sådan beskaffenhet som denna.

I afseende på sjelfva saken åter ber jag att få förena mig med dem, som yrkat afslag, emedan jag anser att genom ett bifall till utskottets förslag en särdeles farlig princip skulle fastslås. Såsom en föregående talare nämnt, skulle då nemligen så väl bevillningssom statsutskottet kunna följa denna regel, att sammanjemka både bevillnings- och anslagsfrågor, hvilket naturligtvis skulle leda till ofantlig tidsutdrägt för Riksdagen. Ty då ett sådant sammanjemkningsförslag inkommer till kammaren, blefve derom många och långa diskussioner, som skulle upptaga tiden rätt betydligt. Om då ena kammaren afsloge och den andra bifölle sammanjemkningsförslaget, skulle frågan återgå till utskottet för uppsättande af voteringsproposition.

Jag hemställer derför till kammaren, huru vida man bör fastslå en sådan princip; då vi varit förskonade derifrån under hela det nya statsskicket, vill jag nu varna för att ingå på något sådant. Jag tror icke heller att det är orätt att votera om kamrarnes olika beslut i denna fråga, ty om bevillningsutskottets förra förslag vinner Riksdagens bifall, blir det en mycket större fördel för dem, som man afsett att hjelpa, än om utskottets nu föreliggande hemställan vinner majoritet, ty detta blefve åtminstone icke till någon synnerlig hjelp för dem.

Angående ett sammanjemknings-förslag i fråga om tullen å kaffe. (Forts.)

Jag anhåller sålunda, att kammaren måtte vidblifva sitt förra beslut, samt yrkar afslag på utskottets förslag.

Med herr vice talmannen instämde herrar *Björkman*, *Sundberg* från Vexiö, *Larsson* i Berga och *Hansson* i Solberga.

Herr Johansson i Noraskog: För min del ber jag att få instämma i hvad herr Hörnfeldt yttrade om innehållet af 63 och 65 §§ riksdagsordningen, jemförda med 70 och 71 §§ regeringsformen.

Jag skulle dessutom till bevillningsutskottet vilja framställa den frågan, hvarför utskottet icke framlagt något sammanjemkningsförslag t. ex. i fråga om tullen på hästar, som Första Kammaren afslagit, men Andra Kammaren antagit; eller i fråga om tullen på té, som Första Kammaren nedsatt till 50 öre per kg, såsom utskottet föreslagit, medan denna kammare bibehållit den nuvarande tullsatsen, 80 öre. Der borde utskottet väl äfven gått en medelväg och föreslagit en tull af 65 öre pr kilo. Likaså i fråga om åtskilliga andra tullsatser, deri kamrarne stannat i olika beslut. Just den omständigheten att utskottet underlåtit att, i *alla* öfriga fall, der kamrarne stannat i olika beslut om tullsatsernas belopp, föreslå en sammanjemkning, tyckes mig mer än något annat vittna om den princips ohållbarhet, som utskottet här sökt etablera.

Jag yrkar sålunda afslag på utskottets förslag.

Herr Jonsson i Hof: Vi hafva nu af bevillningsutskottets ordförande fått höra, hvilket skäl, som varit bestämmande för utskottet att framlägga detta sammanjemkningsförslag, och det var att generaldirektör Anderson i Första Kammaren yttrat, att en så stor nedsättning af kaffetullen, som förut föreslagits, vore riskabel för statens finanser. Detta må nu vara ett skäl från den ärade ordförandens sida, att han funnit att utskottet förra gången begått ett misstag, som han nu vill söka rätta; men icke tror jag kammaren har lust att dela den ånger, som utskottet nu känner i detta afseende. Jag anser det vore bättre om utskottet, innan det föreslår något, någorlunda tänker sig för, så att det icke sedan ångrar sig och framkommer med ett så underligt och från allmän praxis afvikande förslag, som detta.

På grund så väl häraf som hvad flere föregående talare anfört hoppas jag, att kammaren genom sitt beslut för framtiden betager bevillningsutskottet all lust att vidare framkomma med dylika sammanjemkningsförslag, och derför biträder jag fortfarande dem, som yrkat afslag på utskottets förslag.

Herr E. G. Boström: Jag ber om ursäkt för att jag åter tager till ordet, men det är med anledning deraf att en talare, herr Johansson i Noraskog, direkt vändt sig till mig och frågat, hvarför icke bevillningsutskottet föreslagit någon sammanjemkning af den ifrågasatta tullen på hästar. Jag vill då svara honom, att då Första Kammaren afslagit tullen på hästar, och det således gälde att välja mellan tull och icke tull, kunde ingen sammanjemkning komma i fråga, utan det måste blifva gemensam votering. Samme talare frågade äfven, hvarför ingen sammanjemkning skett beträf-

Angående ett sammanjemkningsförslag i fråga om tullen å kaffe. (Forts.)

fande tétullen. Jo, derför att hela denna tull är en bagatell; hela införseln uppgick 1886 till ungefär 70,000 kg, och den ifrågasatta tullnedsättningen skulle sålunda bereda en skattelindring af endast omkring 20,000 kronor, hvilket belopp ju icke har någon betydelse.

Jag ber slutligen få nämna, att ett skäl, som icke oväsentligt bidragit till utskottets nu föreliggande förslag, är det, att begge kamrarne beslutit borttagande af tullen på lysoljor, som bereder en inkomst af öfver en half million kronor för statsverket.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag å densamma och vidhållande af kammarens förut i ämnet fattade beslut; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare meningen. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår hvad bevillningsutskottet hemstält i 7:de punkten af dess memorial n:o 11, och vidhåller sitt förut i frågan fattade beslut,

röstar Ja;

den, det ej vill,

röstar Nej;

vinner Nej, är utskottets nämnda hemställan af kammaren godkänd.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och utföll med 129 ja och 65 nej; och hade kammaren alltså beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Kammaren godkände hvad utskottet hemstält i 101:a punkten af dess betänkande n:o 8.

Punkterna 10 och 11.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Efter föredragning härnäst af statsutskottets memorial n:o 47, i anledning af kamrarnes olika beslut i vissa till regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel hörande frågor; och

n:o 48, med förslag till voteringspropositioner i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel,

blefvo de i berörda två memorial föreslagna voteringspropositioner af kammaren godkända.

§ 6.

Omändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Till kammarens afgörande förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:o 43, i anledning af väckta motioner om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Från Andra Kammaren hade lagutskottet fått emottaga sju särskilda inom nämnda kammare afgifna motioner, i hvilka föreslagits ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 18 2. Motionerna hade afgifvits af herrar *J. A. Johansson* i Strömsberg, n:o 11, *J. Bengtsson* i Gullåkra, n:o 21, *G. F. Östberg*, n:o 23, *P. Ersson* i Vestlandaholm, n:o 28, *J. Eliasson*, n:o 49, *L. P. Larsson* i Berga, n:o 98, samt *S. M. Olsson* i Sörnäs, n:o 139.

Punkten 1.

Herr L. P. Larsson hade föreslagit,

»att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet § 11, att röstvärdet beräknades sålunda, att hvarje röstegande tillkomme *en* röst; dock att vid beslut om utgifter röstvärdet skulle beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal med iakttagande af den begränsning, att ingen finge utöfva rösträtt för större antal röster än som motsvarade en tjugondedel af kommunens hela fyrktal efter fyrktalslängden.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af punkten begärdes ordet af

Herr Lilienberg, som yttrade: Jag hemställer, herr talman, att första och andra punkten af detta lagutskottets betänkande måtte på en gång föredragas, enär de båda afse ändring i en och samma §, nemligen § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Herr talmannen lät nu uppläsa jemväl *punkten 2*, deri utskottet hemställde:

att Riksdagen ville, med bifall till herr J. A. Johanssons motion, för sin del antaga följande

Förordning angående ändrad lydelse af §§ 11 och 59 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda § lyder i kongl.

Om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

kungörelsen den 8 september 1868, samt § 59 i samma förordning, sådan denna paragraf lyder i kongl. kungörelsen den 17 mars 1882, skola hafva följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; *dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.*

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt art. II i bevillningsstadgan (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 *och 11* innehålla, tillika kommuns röstlängd. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, om och på hvilken grund i följd af dessa bestämmelser någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås, och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

Häremot hade reservation afgifvits af herrar *A. Lilienberg*, *J. Smedberg*, *A. P. Lind*, *A. Nilsson* i Rinkaby, *C. Persson* i Stallerhult, *P. Pehrson* i Törneryd och *P. Stockman*, hvilka ansett, att utskottet bort med anledning af herrar L. P. Larssons och J. A. Johanssons motioner tillstyrka Riksdagen antagande af följande:

Förordning angående ändrad lydelse af §§ 11 och 59 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda § lyder i kongl. kungörelsen den 8 september 1868, samt § 59 i samma förordning, sådan denna § lyder i kongl. kungörelsen den 17 mars 1882, skola hafva följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; *dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga*

alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden. som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

Om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt art. II i bevillningsstadgan (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 *och 11* innehålla, tillika kommuns röstlängd. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, om och på hvilken grund i följd af dessa bestämmelser någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås, och det andra hos kommunalnämnden förvaras.»

Ordet lemnades till

Herr Larsson i Berga, som yttrade: Anledningen till denna motion har varit önskan att söka förekomma ett missförhållande, som nu eger rum inom vissa kommuner i min valkrets. Der har man nemligen ofta sett, hurusom de mägtiga egendomsegarne varit de, som varit de bestämmande vid afgörandet af de vigtigaste angelägenheter. Så t. ex. hafva valen till ledamöter i kommunalnämden blifvit afgjorda af den, som egt den största egendomen inom kommunen eller, med andra ord, haft det största röstetalet. Denne har bestämt, hvilka som skulle blifva ledamöter i kommunalnämnden äfvensom ordförande i kommunalstämman och i kommunalnämnden. Detta förhållande anser jag vara ganska origtigt. I en tid, sådan som den nuvarande, skulle man väl kunna tro att upplysningen i vårt land slagit någon rot här och der bland den lägre befolkningen, hvilken tvifvels utan har rätt att fordra, att dessa högre samhällsklasser icke skola beröfva densamma all beslutanderätt endast med anledning deraf, att den är mindre bemedlad; ty

Omändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

först och främst är denna folkklass numera icke så okunnig, som man inbillar sig; och för det andra må man väl taga hänsyn till att densamma icke sjelf rår för att den blifvit fattig. Dessutom lärer det väl på många håll vara förhållandet bland de förmögnare samhällsklasserna, att personer finnas, som i verkligheten icke ega den förmögenhet, hvilken synes tillhöra dem. Det finnes dessutom många olika sätt att komma till delaktighet uti rättigheten att utöfva rösträtt, ja, det kan ske till och med genom att man handlar mot lagen. För min del har jag sett många, som kommit till denna magt på orättfärdighetens bana, t. ex. genom att bryta mot sjunde budet, om än icke uppenbart, genom att bryta mot det åttonde budet eller mot det nionde budet; och de hafva sålunda genom dylika öfverträdelser i tysthet och genom andra mörka handlingar vetat förskaffa sig rösträtt. Detta anser jag icke vara den rätta grundvalen, på hvilken rösträtten bör hvila. Den rätta grunden, enligt min åsigt — och jag tror, att det är hög tid att man beaktar detta — är, att man delar med sig, så att den, som har något, deraf afstår en del till den fattige, så att äfven denne må kunna få någon bestämmanderätt i afseende på afgörandet af kommunens angelägenheter.

Om — för att anföra ett exempel, som egentligen icke rörer min motion, men väl ett förhållande, som, i fall min motion vinner framgång, jag sedermera skall söka att afhjelpa — en skollärare skall tillsättas, så blir det innehafvaren af den största egendomen, som utöfvar bestämmanderätten, äfven om denne bor på en half mils, ja, kanske två mils afstånd från den ort, der skolläraren skall utöfva sin verksamhet, och der således det hvarken kan vara hans egna eller hans statdrängs barn, som komma att åtnjuta skollärarens undervisning, utan barnen till de små bönder, som äro bosatta der i orten. Desse senare måste emellertid nöja sig med den skollärare, som denne mägtige possessionat behagar tillsätta. Kan detta vara rigtigt och billigt?

Jag vill icke upptaga kammarens tid med något längre eller vidlyftigare anförande och vill för öfrigt icke göra något yrkande om bifall till min motion, utan lemnar saken derhän i afvaktan på bättre tider. Kanske skall det nya systemet i en framtid åstadkomma en sådan förändring i sinnena, att man kan finna att det icke kan vara rättvist och billigt att endast beskatta det lägre folket utan att tillika lemna det några motsvarande rättigheter. I hopp att den dagen, då man inser detta, icke skall vara för långt aflägsen, afslutar jag mitt anförande utan att göra något yrkande.

Herr Lilienberg: Som herrarne finna, hafva de fleste af Andra Kammarens ledamöter i utskottet reserverat sig mot utskottets framställning i de ifrågavarande första och andra punkterna. I första punkten har utskottet afstyrkt herr Larssons motion, som går ut på en sådan begränsning af den kommunala rösträtten, att densamma skulle utgöras efter hufvudtalet i alla frågor med undantag af sådana, der det gäller utgifter. I andra punkten har utskottet med anledning af herr Johanssons motion föreslagit en

lagändring, som afser att afhjelpa det missförhållande som för närvarande förefinnes, att, under det man i afseende på vissa allmänna besvär, såsom tingshusbyggnad och dylikt, deltager i kostnaden endast efter $^1/_4$ af fyrktalet, man röstar efter hela fyrktalet. Reservanterna hafva delat utskottets uppfattning i denna senare fråga, men i anledning af herr Larssons motion hafva reservanterna föreslagit en lagförändring, gående ut på den begränsning af den kommunala rösträtten, att ingen finge utöfva rösträtt för mer än $^1/_{10}$ af kommunens hela röstetal efter fyrktalslängden och icke i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande.

Om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

De skäl, som tala för ett sådant förslag, som reservanterna framstält, hafva så ofta blifvit i denna kammare framstälda och så ofta af denna kammare godkända, att jag icke torde behöfva ytterligare framhålla dem, hvarför jag inskränker mig till att hänvisa till reservationen och yrka, att kammaren, med afslag å utskottets framställning i första och andra punkterna i betänkandet, måtte godkänna reservanternas förslag. Efter det samma skulle 11 § komma att lyda: »Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; *dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla*», hvaremot 59 § skulle blifva lika med hvad utskottet föreslagit.

Häruti instämde herrar *Pehrson* i Törneryd, *Börjesson*, *Smedberg*, *Peterson* i Hasselstad, *Andersson* i Hasselbol, *Petersson* i Brystorp och *Stockenberg*.

Herr Nydahl: Jag får bekänna, att detta lagutskottets utlåtande på mig gjort ett ganska nedslående intryck. Då lagutskottet vid flere föregående riksdagar visat sig behjerta önskvärdheten af en inskränkning i den kommunala rösträtten på landet samt till större eller mindre omfattning tillstyrkt framställningar i detta ämne, så finner utskottet deremot nu, att det är bra som det är, och att penningens envälde inom kommunerna framgent bör bibehållas. Att utskottet nu framlagt ett betänkande, som går stick i stäf mot hvad utskottet vid de nästföregående riksdagarne skrifvit, synes mig vara ett sorgligt tidstecken. Det är sant, som här påpekats, att flertalet utskottsmedlemmar från denna kammare reserverat sig mot det slut, hvartill utskottet kommit; dock är detta icke fallet med dem alla, och af utskottets ledamöter från Första Kammaren har ingen velat vara med om en förändring

Omändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

i den af motionären föreslagna rigtningen. Jag har visserligen hört, att det varit en, som icke varit med om utskottets hemställan, men då han icke reserverat sig, så torde han icke ha hållit på sin mening. Utskottet har sålunda sedan förra riksdagen gjort en frontförändring i denna fråga, och jag kan icke dölja för mig, att utsigterna att komma till en något så när tillfredsställande lösning af denna fråga, som så länge stått på dagordningen, i sjelfva verket vid hvarje riksdag, allt sedan det nya representationsskicket infördes, nu synas mera aflägsna än förut. Det förefaller mig som om det skulle vara betecknande för den nuvarande politiska ställningen — kanske jag misstager mig, och jag vore glad, om jag så gjorde — att, samtidigt med att man lägger nya skatter på de små inom samhället, man visat sig mindre än någonsin benägen att mildra det förmynderskap, hvarunder man stält dem. Jag kan icke underlåta att för min ringa del på det bestämdaste protestera mot en sådan tendens. — Då jag är viss om, att Andra Kammaren åtminstone icke i denna fråga skall svika sina föregåenden, saknar jag nu anledning att påvisa ohållbarheten af utskottets resonnement, och jag skall derför, utan att inlåta mig derpå, lemna detsamma åt dess värde, sedan jag likväl vitsordat att det ser mycket förlegadt och antiqveradt ut.

Hvad beträffar reservanternas förslag, enligt hvilket den högsta tillåtna rösträtten skulle bestämmas till $^1/_{10}$ af kommunens hela röstetal, så tror jag icke, att genom denna inskränkning, som synes mig allt för liten, något väsentligt skulle vinnas för befrämjande af den kommunala sjelfstyrelsen. Ty jag tror verkligen, att utskottet har rätt, då det säger, »att magten genom den» nu nämnda »inskränkningen i de högst beskattades rösträtt endast skulle öfverflyttas till ett — visserligen något större — antal jemförelsevis högt beskattade, men att det lägre beskattade flertalet af kommunens medlemmar lika litet som nu skulle kunna genom sin rösträtt inverka på kommunens sjelfstyrelse.» Detta tror jag nemligen skulle blifva följden inom ganska många kommuner, om reservationen bifölles. Men då i alla händelser ett bifall till reservationen innebär ett brytande med den princip eller grundsats, hvarpå den nuvarande kommunala rösträtten hvilar, skall jag för min del anhålla om bifall till reservationen.

Herr Larsson i Mörtlösa: Jag tror för min del icke, att det nya systemet har något att skaffa med denna sak, ty ser man efter hvilka af lagutskottets ledamöter som reserverat sig mot utskottets förslag i denna punkt, finner man, att det är personer af både den ena och andra kategorien. Jag anser också, att reservanternas förslag är öfverensstämmande med billighet och rättvisa. I 54 af Sveriges 2,384 landtkommuner har en enda person mer än hälften af kommunens hela röstetal. I 360 kommuner har en person mellan $^1/_4$ och $^1/_2$ af kommunens hela röstetal och i 1,026 landtkommuner har en person från $^1/_{10}$ till $^1/_4$ af hela röstetalet. Nu kan man väl antaga, att i de 360 kommuner, der en person har från $^1/_4$ till $^1/_2$ af kommunens hela röstetal, icke så

Om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

många af de öfriga röstberättigade i allmänhet infinna sig, att de förmå öfverrösta denne enda person, och inom dessa kommuner kan sålunda icke talas om någon kommunal sjelfstyrelse. Utskottet säger, att »det i alla händelser endast är inom ett jemförelsevis ringa antal kommuner, der en enda eller några få personer gemensamt ega allt öfvervägande röstetal»; men om man sammanlägger alla dessa kommuner, som jag angaf, finner man, att i 1,440 kommuner en enda person har mer än $^1/_{10}$ af kommunens hela röstetal, och detta är sålunda förhållandet i mer än hälften af Sveriges samtliga landtkommuner.

Med anledning häraf synes mig reservanternas förslag vara med billighet öfverensstämmande, och jag yrkar derför också bifall till deras hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt kammaren, med afslag å utskottets hemställan, godkänna den vid utlåtandet fogade, af Herrar Lilienberg m. fl. afgifna reservationen.

Punkten 3.

I denna punkt hemstälde utskottet, att Riksdagen ville, med anledning af herrar J. Bengtssons och G. F. Östbergs förevarande motioner, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet, att den, som inom en kommun eger eller brukar fast egendom, må, sedan han egendomen tillträdt och efter skedd anmälan, införas i kommunens röstlängd och utöfva rösträtt för det egendomen påförda fyrktal.

I fråga härom anförde:

Herr Nilson från Lidköping: Jag har icke något att anmärka mot utskottets förslag rörande en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag har begärt ordet endast för att beklaga, att icke i denna skrifvelse kunnat inrymmas något om behofvet af en motsvarande ändring i förordningen om kommunalstyrelse i stad. Utskottet har visserligen i sin motivering, i olikhet mot motionären, ansett att förändring äfven i sistnämnda förordning borde ske i öfverensstämmelse med utskottets förslag till ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Men nu har ingen motion i sådan rigtning förelegat, och derför har icke utskottet, oaktadt det önskat göra det, kunnat yttra sig derom i klämmen. Jag är emellertid utskottet tacksam för att det i sin motivering berört behofvet af likartade förändringar i begge kommunalförordningarna och jag har derför nu endast velat framhålla önskvärdheten af likformighet i förevarande fall, under förhoppning att Kongl. Maj:t måtte fästa afseende härvid, då den af Riksdagen nu antagna skrifvelsen blir föremål för regeringens behandling.

Jag har för öfrigt icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Om ändringar i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862. (Forts.)

Punkten 4.

Bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 5*, deri utskottet hemstält, att Herr *Per Erssons* i Vestlandaholm ofvan omförmälda motion, hvilken åsyftade ändring i mom. 1 af § 57 uti ifrågavarande förordning, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, begärdes ordet af

Herr Ersson i Vestlandaholm, som yttrade: Som denna motion står i samband med en annan af mig vid denna riksdag väckt motion om ändring och tillägg till bevillningsförordningens 12 §, men denna motion icke vunnit Riksdagens bifall, har jag nu intet yrkande att framställa.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande afkastningen af skog å ecklesiastiska boställen.

Utskottet hemstälde, att förevarande, inom Andra Kammaren af herr *O. W. Redelius* afgifna motion, n:o 70, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Jonsson i Hof anförde: Jag är icke missbelåten med det slut, hvartill utskottet kommit, men i motiveringen förekommer ett par ord, som jag icke kan gilla. Det heter i slutet af utskottets motivering: »jemte det utskottet medgifver önskvärdheten deraf, att prestlöneregleringsfonden så snart som möjligt vunne den tillväxt, att den förmådde motsvara alla billiga kraf, som på densamma kunna ställas, finner utskottet» etc. Jag tror för min del, att denna löneregleringsfond redan växt till fullkomligt så mycket, som fordras för behofvet och icke tvärt om, och för att icke nämnda uttryck må stå obesvaradt i kammarens protokoll, har jag velat protestera mot detsamma. För öfrigt har jag icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande.

§ 8.

Härefter förekom till behandling lagutskottets utlåtande n:o 45, i anledning om väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande.

Utskottet hemstälde, att Riksdagen ville, med anledning af förevarande af Herr *J. Rundbäck* inom Andra Kammaren väckta motion, i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbeta

och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande lagstiftning, att jordbruksfastighet, för hvilken bevillning ej erlägges, skall påföras landstingsskatt efter det belopp, som, derest bevillning för fastigheten skulle utgå, på grund af taxeringsvärdet mot sådan bevillning svarar, hvaremot inkomst af arrende för sådan fastighet ej skall vid åsättande af landstingsskatt tagas i beräkning.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande. (Forts.)

Efter föredragning af ärendet begärdes ordet af

Herr Nilsson i Rinkaby, som inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Då denna fråga var före i lagutskottet, segrade det nu framlagda förslaget vid votering med 8 röster mot 7. Jag var med bland dem, som icke kunnat biträda detta förslag, och jag har derför reserverat mig emot detsamma. Vid denna riksdag hafva framkommit flera motioner om lindringar för kronans arrendatorer, och statsutskottet har också föreslagit en eftergift af 20 procent å arrendebeloppet. Jag tycker det då vore orimligt att Riksdagen, på samma gång den, såsom jag hoppas, beviljar denna lindring, ålägger arrendatorerna att utgöra landstingsskatt, och oegentligt skulle det äfven vara, att, såsom utskottet föreslår, arrendatorerna i detta fall icke skulle skatta efter den inkomst, de kunna hafva af arrendet. Sålunda skulle den, som har ett billigt arrende, för hvilket han är taxerad för inkomst, slippa från att skatta till landstinget, medan deremot den som har sådant arrende, att han ej kan beskattas för inkomst, skulle komma att betala landstingsskatt efter jordens taxeringsvärde med jemförelsevis stort belopp. Såsom vi veta, finnes i somliga län ingen landstingsskatt; i vissa län utgår den med ett litet, i andra med ganska stort belopp. Nu kan det ju hända att i ett län, der ingen landstingsskatt erlägges, arrendena också äro billiga, arrendatorerna derstädes äro alldeles befriade från landstingsskatt, medan deremot i ett annat län, med hög landstingsskatt, arrendena kunna vara mycket dyra, arrendatorerna få efter utskottets förslag på grund af jordens taxeringsvärde betala ganska dryg landstingsskatt.

På grund häraf yrkar jag att denna kammare måtte, i likhet med Första Kammaren, afslå så väl utskottets betänkande som den väckta motionen.

Vidare anförde:

Herr Rundbäck: I min egenskap af motionär torde det tillåtas mig att yttra några ord. Jag hoppas, att denna kammare skall godkänna lagutskottets hemställan. Att frågan fallit i första kammaren var ju icke att undra på, sedan man sett de vid betänkandet fogade reservationer af flere framstående ledamöter i denna Första Kammare. Jag ber dock att få upplysa, att det var blott på åtta röster frågans utgång berodde, och jag har talat vid flere ledamöter af Första Kammaren, hvilka förklarat, att om de närvarit vid voteringen, så skulle de röstat för förslaget, hvarigenom detta må hända kunnat röna ett annat öde. Herr Anders Nilsson har antydt, att anledningen till det motstånd, motionen i utskottet

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande. (Forts.)

väckte, vore den, att fråga förelåge derom att besluta någon lindring och nedsättning i kronoarrendena, samt att det ej vore lämpligt att under sådana förhållanden ålägga dessa arrendatorer en ny beskattning. Mig synes frågan om en sådan nedsättning i arrendena icke hafva med förevarande sak något att skaffa. För öfrigt har redan blifvit upplyst, att i en del län någon särskild landstingsskatt icke utgår. Der så förhåller sig, verkar ju icke lagförändringen alls. Vidare har herr Nilsson upplyst, att en del arrendatorer alldeles icke äro fria från att betala landstingsskatt, och detta är sant, i händelse arrendatorerna erlägga bevillning. Men huru förhåller det sig med denna bevillning och af hvilka och på hvad sätt erlägges den, då, som vi veta någon fastighetsbevillning icke erlägges för statens fastigheter, för så vidt de innehafvas af arrendatorer. Jo flerestädes, dock långt ifrån allestädes, tillämpas bevillningsförordningen på det sätt, att man upptaxerar dem till bevillning för inkomst, och det merendels så, att man antager inkomstbevillningen till enahanda belopp som den årliga arrendeafgiften — å andra ställen taxeras de icke alls. Detta beror således af det olika förfaringssättet i de olika fögderierna; men att ett sådant tillvägagående är minst sagdt oegentligt, torde icke behöfva bevisas, och att en ändring derutinnan är nödig torde likaledes inses utan vidare bevis. Rättelse vinnes endast, enligt min åsigt derigenom att arrendatorerna för den arrenderade fastighetens värde erlägger landstingsskatt på enahanda sätt, som sker med kommunalskatten för öfrigt.

Mitt förslag reducerar sig alltså derhän, att landstingsskatt skall af dessa arrendatorer erläggas i samma ordning som kommunalskatt i öfrigt. Det lär icke kunna förnekas, att landstingens utgifter afse fyllandet af kommunala behof, och att således äfven landstingsskatten är af samma natur som kommunalskatten. Då till exempel landstingen bevilja medel till skolundervisningen eller till större anstalter för sjukvården, så afser detta ju intet annat än att befria kommunerna, hvar för sig, från dessa dem eljest åliggande utgifter.

Det af mig nyss omnämnda tillvägagåendet, att uppskatta kronoarrendatorerna för *inkomst* af deras arrende, medför ofta svåra orättvisor, hvilket jag ber att med ett exempel få belysa. I närheten af mitt hem ligger ett indraget häradshöfdingeboställe, taxeradt till 30,000 kronor, hvarför i fastighetsbevillning skulle erläggas nio kronor. Då landstingsskatten i Göteborgs och Bohus län utgör 54 öre per bevillningskrona, så skulle efter vanliga grunder innehafvaren betalt 4 kronor 86 öre. Emellertid är bostället nu utarrenderadt åt en arrendator, som betalar ett i min tanke synnerligen högt arrende, nemligen 3,500 kronor årligen. Nu upptaxeras enligt praxis inom fögderiet arrendatorns inkomst af arrendet till samma belopp som sjelfva arrendesumman, hvaraf följden blir, att denne person, som näppeligen går ut med sitt arrende, får betala efter nyss angifna beräkning af 54 öre per bevillningskrona 17 à 18 kronor i landstingsskatt. Detta kan ju ej vara rigtigt.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande. (Forts.)

I min egenskap af god man inom länets pröfningsnämnd och som har att uppskatta kronans domäner, har jag också inhemtat, att under det i somliga fögderier taxeringen sker på det sätt jag här omtalat, så uttaxerar man inom andra fögderier icke någon som helst bevillning af kronoarrendatorer. Men obestridligt är det väl, att en sådan arrendator bör vara i samma ställning som andra landtbrukare. De hafva ju samma gagn af denna landstingsskatt som andra länets inbyggare. Och det är väl då icke mer än billigt, att de jemväl bidraga till denna skatt. Inom Göteborgs- och Bohus län är denna beskattning icke så liten, då den uppgår till 54 öre per bevillningskrona, men i Hallands och Jemtlands län är denna skatt vida högre, beroende derpå att dessa län tecknat bidrag till jernvägsbyggnader, och troligen uppgår landstingsskatten i dessa län till lika stort belopp som sjelfva bevillningen. Och jag hemställer, om icke en sådan jernvägsbyggnad bör vara af samma gagn för en kronans arrendator som för andra landtbrukare. Det är väl då icke heller mer än billigt och rättvist, att en sådan arrendator också får bidraga till denna skatt i likhet med andra landtbrukare. Nu kan man väl säga, att denna beskattning af kronoarrendatorerna icke kommer att lemna någon synnerligt ökad inkomst för landstingen, Ja, det må medgifvas, allra helst der så lyckliga förhållanden råda, att någon landstingsskatt icke utgår. Men i en del län kan deremot denna beskattning spela en ganska betydande rol, i synnerhet der kronan har domäner till högt värde.

I detta fall beder jag få meddela, att enligt general-sammandraget öfver 1887 års bevillning af jordbruksfastighet tillhörig staten utgjorde dess upptaxerade värde ensamt på landsbygden i rundt tal i följande län dessa belopp:

i Stockholms	län	3,800,000	kr.
» Upsala	»	3,300,000	»
» Södermanlands	»	4,100,000	»
» Östergötlands	»	6,500,000	»
» Jönköpings	»	3,700,000	»
» Kronobergs	»	2,500,000	»
» Kalmar	»	4,100,000	»
» Kristianstads	»	5,700,000	»
» Malmöhus	»	11,300,000	»
» Hallands	»	1,200,000	»
» Göteborgs- och Bohus	»	3,200,000	»
» Skaraborgs	»	7,800,000	»
» Norrbottens	»	6,100,000	» o. s. v.

Om jag antager, att i regeln landstingsskatten utgör 50 öre per bevillningskrona, så skulle denna skatt af kronoarrendatorerna utgöra i Malmöhus län emellan 1,700 och 1,800 kronor. Då landstingen hufvudsakligen äro för bestridande af sina utgifter hänvisade till denna skatt, kan sådana belopp som de uppgifna vara för dem af ganska stor vigt.

Jag tror mig med det sagda hafva till fullo ådagalagt befogenheten af min motion. Och då utskottet varit tveksamt i fråga om formuleringen af de bestämmelser, som borde ifrågakomma, så

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande. (Forts.)

finner jag det också fullt rigtigt, att utskottet, såsom här skett, föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet. Oaktadt förslaget för denna gång är fallet genom Första Kammarens beslut, så hemställer jag likväl, att denna kammare må bifalla utskottets hemställan. Det är ju troligt och mer än troligt, att frågan skall återkomma ända till dess den finner sin lösning. Jag yrkar, såsom sagdt, bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Rinkaby: Jag vill blott bemöta det påståendet, att vissa jernvägar ovilkorligen skulle betalas med bidrag af landstingsmedel. Vanligen tillgår det ju så, att det är kommunerna, der jernvägen skall framgå, som teckna bidrag och derför också med kommunalskatt få lemna dessa bidrag. Om deremot ett helt län har beslutit bidraga till en jernvägsbyggnad, så må det vara sant, att bidraget utgår af landstingsmedel.

Herr Rundbäck: Jag skall säga blott några få ord. Jag ber att få förklara ofullständigheten af min motion med att nämna, att de uppgifter, som jag härför åberopat, lemnade jag till lagutskottets ordförande. Jag trodde nemligen ej att dessa uppgifter skulle behöfva införas i tryck i motionen, utan att det vore tillräckligt, att de bragtes till utskottets kännedom, för att utskottet skulle få se huru saken stälde sig.

Hvad åter det beträffar, att jag i min motion icke gjort något bestämdt yrkande, så vill jag äfven nämna, att ehuru jag afsåg att med landstingsskatten skulle förfaras på samma sätt som med kommunalskatten, så visste jag också att det på flera ställen i landsorten tillgår så, att man ej beskattar arrendatorerna för någon inkomst af jordbruksfastighet. Och jag lät af denna anledning frågan stå öppen. Herr Anders Nilsson har sagt, att bidrag till jernvägsanläggningar skulle utgå i likhet med vanliga kommunalskatter. Detta är icke fallet. Ty det är ju klart, att, om ett landsting beslutit ett så beskaffadt bidrag, detta äfven utgår såsom landstingsskatt och ej såsom kommunalskatt. Hvad i öfrigt angår herr Anders Nilssons yttrande om lydelsen af min motion, tror jag mig icke behöfva bemöta hvad härutinnan yttrades.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag tror icke den föreliggande frågan har något sammanhang med frågan om, huru vida Riksdagen vill medgifva några ytterligare eftergifter i arrendena åt statens arrendatorer. Denna sak gäller icke annat än om Riksdagen vill, i likhet med hvad motionären föreslagit, besluta, att kronans arrendatorer skola betala landstingsskatt för den bevillning, som kan åligga arrendatorn på grund af det taxeringsvärde, som är åsatt jordbruksdomänerna. — Såsom bekant är stadgadt, — att landstingsskatten skall fördelas efter den för länet utgående bevillning. Nu är icke någon bevillning påförd jordbruksfastigheter, tillhörande staten, hvadan icke heller för närvarande någon landstingsskatt kan utgå för dessa fastigheter. Motionären vill hafva rättelse i detta förhållande, och utskottet har icke haft något deremot. Men

utskottet har icke funnit sig kunna tillstyrka motionen, sådan den förelåg, utan föredragit att föreslå en skrifvelse till Kongl. Maj:t, på det att den formulering af lagparagraferna, som för ändamålet erfordrades, skulle på sådant sätt bättre kunna ske i sammanhang med hvad som för öfrigt är att iakttaga.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande. (Forts.)

De fördelar, som skulle vinnas genom den ifrågasatta förändringen, blefve antagligen icke så stora, som motionären tror. Ty i samma stund som arrendatorerna blifva skyldiga att erlägga landstingsskatt efter de af dem arrenderade jordbruksfastigheters värde, så blifva de också befriade från den landstingsskatt, som de mångenstädes haft sig påförd för den bevillning af inkomst, som de ansetts hafva af arrendet. Ty då landstingsskatten ju icke kan uttagas två gånger, bortfaller naturligtvis denna senare skatt, om landstingsskatten i detta fall hädanefter skall utgå på det af motionären föreslagna sätt. Således blir nog behållningen för landstingen icke så stor, som motionären förmodade, då han t. ex. åberopade, att i Östergötland denna skatt skulle komma att genom den föreslagna förändringen ökas med 1,700 till 1,800 kronor. Från detta belopp bör rätteligen dragas den skatt, som nu utgår från kronoarrendatorer efter den bevillning, som är dem påförd för inkomst af deras arrenden. Efter detta afdrag torde behållningen kanske blifva ringa nog, men den blir väl ändock någon, åtminstone i vissa fall. Och då man derjemte kan säga, att motionärens förslag står bättre i öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå landstingsskatten utgår i öfrigt, än hvad i berörda afseende nu är fallet, har det synts mig att motionärens förslag bör vinna bifall på det sätt som utskottet hemstält.

Jag yrkar derför, att denna kammare må bifalla utskottets hemställan, oafsedt att Första Kammaren fattat ett annat beslut.

Herr Nilsson i Rinkaby: Jag förstår för min del icke, hvartill det skulle tjena att nu bifalla utskottets hemställan, sedan Första Kammaren afslagit densamma.

Motionären har nu framkommit med en del upplysningar om hvad han afsett med sin motion. Han har deremot icke föreslagit någon bestämd slutkläm, utan han säger: »Jag yrkar och beder att utskottet jemväl måtte formulera den förändrade lydelse i landstingsförordningen af den 21 mars 1862 och möjligen i bevillningsförordningen, som kan blifva en följd af här ifrågasatta förändringar». Men en person, »som har allt att bestyra», borde väl äfven kunnat åstadkomma en bestämd slutkläm. Motionären har i sitt anförande upplyst, att bidrag till jernvägsbyggnader skulle utgå af landstingsmedel. Såsom jag redan nämnt, kan jag icke ingå på det rigtiga i denna uppgift.

I öfrigt kan jag icke finna annat än att, om kammaren, såsom jag vill hoppas, bifaller statsutskottets förslag om någon nedsättning i kronoarrendena, kammaren genom att biträda nu föreliggande förslag skulle med den ena handen återtaga hvad den gifver med den andra. Jag yrkar fortfarande afslag å utskottets hemställan.

Om ändring i gällande bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande. (Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: I fråga om jordbruksfastighet, för hvilken bevillning ej erlägges, anser jag att motionären har rätt, och jag förenar mig med honom. Äfven jag yrkar följaktligen bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Truedsson* och *Bengtsson* i Boberg.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 1, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 38 och 4 i kongl. förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m. den 29 maj 1885.

I *punkten 1* hemstälde utskottet, att motionären, herr *C. Nyströms* förslag, i hvad det afsåg förhöjning i de för olaga handel med bränvin stadgade böter, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr Nyström yttrade: Jag har inom utskottet reserverat mig mot utskottets hemställan dels derför att jag verkligen anser, att det ändamål, som jag afsett att vinna med min motion, nemligen förhindrande eller inskränkning af salningen, verkligen är af den allra största vigt och, såsom det torde visa sig af väntade statistiska utredningar, till och med vigtigare än man hittills antagit, dels derför, att jag håller före, att detta ändamål ganska väsentligt skulle kunna vinnas genom lagbestämmelser, likartade med dem jag föreslagit, och slutligen dels derför att jag tror, att ett och annat kunde vara att erinra mot utskottets framställning, för hvilkets välvilliga behandling af frågan i det hela jag dock är ytterst tacksam. Men då, herr talman, ärendet är afgjordt i Första Kammaren, och jag dessutom under behandlingen i utskottet öfvertygat mig om, att motionen verkligen har fel, som måste afhjelpas, innan ett på densamma grundadt lagförslag skulle kunna komma till tillämpning, vågar jag icke yrka på bifall till motionen.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 10.

Till behandling företogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10 (i samlingen n:o 31), i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om postverkets rätt att, utan intrång från enskilde, befordra förseglade bref och brefkort.

Med anledning af berörda, af herr *Lasse Jönsson* väckta särskilda motioner (n:is 177 och 186) hemstälde utskottet,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte, så snart ske kan, vidtaga de åtgärder, som kunna

finnas erforderliga för att staten må ega att, utan intrång från annat håll, genom sitt postverk mot afgift verkställa all regelbunden befordran af förseglade eller eljest tillslutna bref samt af brefkort så väl emellan in- och utrikes samt emellan inrikes orter som ock å de särskilda inrikes orter, der statens postverk har anordnat lokalbrefbefordran.»

Efter uppläsande häraf anförde

Herr Gumælius: Jag vill först i förbigående erinra om, att utskottet gjort sig skyldigt till en liten missuppfattning. Utskottet säger nemligen, med åberopadt stöd af poststadgan för Stockholms stadspost, att försändelser tills vidare icke befordras till åtskilliga uppräknade platser utom en viss omkrets, och att stadsposten »åtminstone för närvarande endast ombesörjer befordran af försändelser inom de mera centrala delarne af staden». Jag tror att detta icke alldeles öfverensstämmer med det verkliga förhållandet. Visserligen står denna begränsning angifven i den utfärdade poststadgan; men den trycktes innan stadsposten började sin verksamhet, och denna begränsning utgjorde ett förbehåll för den allra första tiden. Man har dock sagt mig, att från första början denna inskränkning icke iakttogs, utan att stadsposten strax befordrade och för närvarande befordrar försändelser inom Stockholms hela område, och således äfven utom den krets, som i poststadgan angifves, och således äfven till Djurgården, som särskildt förmodats vara undantagen.

Det var emellertid icke för att göra någon invändning i den delen, som jag begärde ordet, ty jag ämnar icke ställa mig på stadspostens ståndpunkt. Jag anser det vara rigtigt, att, om staten anser sig böra öfvertaga denna affär och finner det förmånligt och sig dertill lagligen befogad, staten då också må begagna sig af denna rättighet. Det mindre allmänna intresset får naturligtvis då vika för det mera allmänna. Jag vill dock, innan frågan kommer till afgörande, ytterligare säga några ord.

Jag tror att utskottet, likasom motionären, tagit denna sak, så att säga, något snäft. Postbefordringen inom landet från den ena orten till den andra omfattar ju utom bref och brefkort, hvarom i motionen är fråga, äfven paketbefordring till ganska betydlig utsträckning; den omfattar vidare befordring af korsband och tidningar till stort omfång, och här i Sverige särskildt har postverket fått, jag kan nästan säga, uteslutande rättighet att mottaga prenumeration på tidningar och att befordra dessa från ort till annan. Då det åter är fråga om postbefordring inom en så stor kommun som Stockholm, talas det icke om annat än bref och brefkort. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, till den kraft och verkan det kan hafva, att, om den framställning, som här gjorts, kommer att gå till Kongl. Maj:t och i sinom tid leda dertill, att rättigheten att befordra bref och brefkort fråntages stadsposten, samt om följden deraf blir att densamma finner sig icke kunna gå ut med att fortsätta sin öfriga verksamhet, postverket då må behjerta denna sak, och statsmagterna hjelpa postverket att kunna tillgodose de anspråk, som genom det ändrade förhållandet böra tillfredsställas. Skulle

postverket nu komma att strypa stadsposten — om det må tillåtas mig begagna detta uttryck — vill jag hoppas, att det icke blir en lucka efter den, utan att postverket upptager de nyheter, som stadsposten infört, och söker tillgodose sådana intressen, som den tillgodosett. Den har naturligtvis icke kunnat hinna så långt, då den blott är ett halft år gammal, men den har dock, så vidt jag vet, öppnat åtminstone ett par tiotal olika paketinlemningsställen och således sökt ordna en paketbefordring, som här i Stockholm kan blifva af icke obetydlig utsträckning samt till stort gagn för denna stora kommun. Det ligger nära till hands, att, liksom postverket till följd af sin företrädesrätt att befordra bref *mellan* orter ansett sig böra befordra äfven paket mellan orter, detsamma om det får uteslutande rätt att befordra bref *inom* orter, också bör, särskildt inom en så stor kommun som Stockholm, verkställa befordring af annat än bref eller i allmänhet sådant, som kan anses tillhöra en stadspost, och dertill hör — utom paketer — äfven att emottaga prenumeration på tidningar, som utgifvas på platsen. Jag har förut haft tillfälle att erinra, att i Stockholm utgifvas öfver hundra tidningar, tidskrifter och facktidskrifter, och på alla dessa är Stockholms postkontor nu faktiskt förbjudet att mottaga prenumeration. Följaktligen har man hittills aldrig kunnat prenumerera på dessa på något gemensamt ställe, innan stadsposten kom till stånd; den har först gjort början med denna art af poströrelse. Likaledes har stadsposten börjat inom Stockholm befordra en hel del sådana facktidskrifter, som, genom bestämmelserna för postverket, hafva svårt att sprida sig på den plats, der de utgifvas. Stadsposten sprider redan i år en stor del sådana, på platsen utkommande tidningar och tidskrifter, och utan tvifvel skulle den hafva spridt många flera, om ej vid den tid, då stadsposten i slutet af förra året började sin verksamhet, flere tidskrifter redan vidtagit sina anordningar för det följande året.

Jag har, herr talman, velat begagna tillfället att göra denna erinran för att visa, att denna fråga har flera sidor än motionären och utskottet berört. Jag är öfvertygad att det är tillräckligt, att en sådan erinran blifvit här i kammaren gjord, för att dessa sidor icke skola förbises af den eller de myndigheter, som komma att handlägga frågan, om, såsom jag förutser, en skrifvelse i ämnet kommer att afgå från den ena statsmagten till den andra.

Med herr Gumælius instämde herrar *Wretlind* och *E. W. Carlson*.

Herr Essén: Herr talman! Enär aktiebolaget Stockholms stadspost till allmänhetens kännedom utfärdat en så kallad poststadga, torde utskottet väl vara ursäktadt, då det rättat sig efter denna offentliga handling. Det är nu möjligt att bolaget gör något undantag från stadgan i afseende på befordran af bref och brefkort, och jag tror det naturligtvis, då den föregående talaren sådant uppgifvit.

Beträffande samme talares anförande i öfrigt, vill jag fästa uppmärksamheten på, att motionären i sin motion just framhållit önskvärdheten deraf, att Kongl. postverket måtte fortfarande som

hittills blifva satt i tillfälle att, ostördt af enskildes intrång, utöfva sin verksamhet och kanske ännu mer utveckla sig till allmänhetens betjenande. För min del hyser jag icke det ringaste tvifvel derom att, så vida postverket får vara i fred för all obehörig och olämplig konkurrens, detsamma skall utveckla sig derhän, att det kommer att tillgodose alla rättmätiga anspråk.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Om tillägg till § 25 Riksdagsordningen.

Slutligen föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om tillägg till § 25 riksdagsordningen.

Motionären, ledamoten af Första Kammaren herr *P. von Ehrenheim* hade föreslagit följande tillägg till berörda grundlagsparagraf.

»Hafva vid elektors- eller riksdagsmannaval de afgifna rösterna eller valsedlarne förklarats ogiltiga till mera än halfva antalet, skall nytt val anställas, efter kungörelse, som i § 18 sägs, om valet afsett att omedelbart välja riksdagsman i Andra Kammaren, men eljest innan valsammanträdet upplöses.

Har vid sådant val någon, som på grund af tjenst eller annat allmänt uppdrag haft att med valet taga befattning, begått fel, som på valets utgång haft eller kunnat hafva inflytande, skall valet, om det öfverklagas, ogillas och nytt val ega rum.

Ogillas eljest riksdagsmannaval i anledning af deröfver anförda besvär, skall den pröfvande myndigheten förordna om anställande af nytt val, men icke må annan än den vid valförrättningen utsedde af myndigheten förklaras för riksdagsman.»

Utskottet hemstälde, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herrar *S. F. Norén*, *P. Larsson* i Fole, *Ivar Månsson*, *P. Nilsson* i Råby, *C. Svenson* i Bossgården samt *C. U. Widström*.

Herr Månsson anförde: Jag skall icke, då jag tager till ordet i denna fråga, framställa något annat yrkande än på bifall till den hemställan, som utskottet gjort. Men då i motionen blifvit vidrördt det förhållande, att de myndigheter, som hafva att handlägga riksdagsmannaval, kunna genom sitt handhafvande af lagen åstadkomma en helt annan utgång af valen, än som skulle blifvit fallet, om de rätt skött sina åligganden, har jag likasom flere inom utskottet trott att man genom ändring af grundlagens nuvarande bestämmelser i detta fall skulle kunna vidtaga någon åtgärd, hvarigenom detta missförhållande skulle kunna afhjelpas. Jag syftar här helt och hållet på ordföranden i kommunalstämman, som på landet skall handlägga riksdagsmannaval. Jag har erfarit och flere gånger hört att till följd deraf, att en sådan ordförande icke på bestämd tid till valförrättaren insändt valprotokoll, valet fått en annan utgång, än om protokollet inkommit i rätt tid. Denna omständighet synes mig vara af sådan beskaffenhet, att Riksdagen

Om tillägg till § 25 Riksdagsordningen. (Forts.)

ovilkorligen borde vidtaga någon åtgärd för att förekomma att sådant vidare kan ega rum. Ty det *kan* ej vara rätt att, om en kommuns alla röstberättigade invånare vid riksdagsmannaval afgifvit sina röster på verkligen valbara personer, hela kommunen genom berörda försummelse af kommunalordföranden skall beröfvas sitt inflytande på riksdagsmannavalet. Jag säger, att det icke är rätt, att hela denna kommun skall beröfvas sitt inflytande på riksdagsmannavalet, derför att icke ordföranden rigtigt skickat in sitt valprotokoll. Och då jag anser detta vara en vigtig omständighet, samt lagstiftarens pligt och skyldighet att undanrödja en sådan uppenbar bristfällighet i vår grundlag, har jag jemte flera andra i utskottet varit af den åsigt, att utskottet hade bort, med den motionsrätt det eger, föreslå något till afhjelpande af detta missförhållande. Derför föreslogo vi äfven ett tillägg till 16 § riksdagsordningen, hvarigenom det skulle bestämmas, att valförrättaren skulle vara förpligtigad att, om valprotokollet icke i rätt tid från kommunalstämmans ordförande inkommer, låta genom exekutor infordra detsamma. Genom denna enkla åtgärd hade bestämdt hela detta missförhållande varit afhjelpt, och jag hade derför trott, att utskottet bort på detta sätt söka afhjelpa denna stora och verkliga brist i vår grundlag. Då vi emellertid icke blefvo pluralitet i utskottet och såsom reservanter icke hade rätt att framlägga något eget förslag, enär ingen motion förelåg om ändring af 16 § och vi icke kunde tillstyrka motionärens förslag om ändring i 25 § riksdagsordningen, hvilket förslag går i helt annan rigtning och afser åstadkommandet af helt och hållet nya val, då felaktighet uppstått, hade vi intet annat att göra än att i vår reservation fästa uppmärksamheten härpå. Då vi icke ansågo lämpligt att tillstyrka nya val i betrakande af den oro i sinnena, som sådana val skulle framkalla, och då man derigenom kanske först i sista stund och ej förrän Riksdagen börjat sin verksamhet skulle få ett slut på alla valförrättningar, kunde vi icke gå in på motionärens förslag. Men den af oss antydda enkla åtgärden skulle ovilkorligen leda till bristens afhjelpande. Jag har derför trott, att kammaren borde i någon mån uttala sig för en åtgärd i sådan rigtning, på det att konstitutionsutskottet af sig sjelf eller på grund af någon motion nästa år måtte få anledning framkomma med ett förslag i den rigtningen. Jag skulle följaktligen vilja hemställa, att kammaren måtte, för att göra en opinionsyttring, återremittera frågan, och tillåter mig anhålla om proposition derå.

Herr vice talmannen Sv. Nilsson: Då jag för min del mycket sympatiserar med det förslag, motionären framstält, och det ju också går i alldeles samma rigtning, som den sista talaren hufvudsakligen åsyftade, nemligen att en kommun icke skall blifva beröfvad sin magt derigenom att densamma lägges i en kommunalstämmoordförandes eller någon myndighets hand, tror jag att denna kammare bör i likhet med Första Kammaren besluta i frågan. I ett protokollsutdrag från Första Kammaren har kommit meddelande, att kammaren antagit följande beslut: »Att Riks-

dagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och om möjligt till nästa Riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i riksdagsordningen, att de af motionären påvisade oegentligheter varda afhjelpta hufvudsakligen i den rigtning motionären anvisat.» Förslaget antogs i medkammaren med 54 röster mot 49. För den händelse man här vill göra något åt saken, torde det vara lämpligast, att denna kammare fattar samma beslut. Jag tager mig derför friheten yrka bifall till skrifvelsen, hvarigenom vi skulle kunna få ett förslag, som vore att bygga på för framtiden. Det vore kanske bäst, om herr talmannen ville låta skrifvelseförslaget ännu en gång uppläsas, då jag är hes, och det kanske derför icke af kammaren hördes, när jag läste upp detsamma.

Om tillägg till § 25 Riksdagsordningen. (Forts.)

Herrar *Wretlind, Ekeborgh, Nilson* från Lidköping, *Andersson* i Hasselbol och *Stockenberg* instämde med herr vice talmannen.

Herr Talmannen lät nu uppläsa Första Kammarens i ämnet fattade beslut, hvarefter ordet lemnades åt

Herr Rydin: Under debatten inom konstitutionsutskottet om denna fråga kommo samtliga ledamöter till det resultat, att det icke var möjligt att tillstyrka den väckta motionen, ty den ansågs icke innehålla något slags lösning af denna fråga, utan man tänkte sig att, om förslaget blefve lag, det skulle uppkomma en hel mängd oregelbundenheter och svårigheter vid riksdagsmannaval, som nu icke förefinnas. Till följd deraf var konstitutionsutskottet enhälligt af den uppfattningen. Men under debatten väcktes fråga, om man icke skulle på något sätt afgifva förslag, hvarigenom partiella omval skulle kunna ega rum, i det fall att flere på en gång blifvit valde, men deribland en person, hvars val vore ogiltigt, på det att genom ersättningsval ett dylikt riksdagsmannaval skulle kunna kompletteras och, i stället för att hela valet kasserades, ett partielt omval ske efter personen i fråga. Detta skulle vara i öfverensstämmelse med den praxis, som följes i vissa fall i kommunala frågor, då det nemligen blir partiella omval, då obehöriga personer jemte andra behöriga stå på samma valsedel. Men detta förslag föll äfven, emedan man ansåg det vara betänkligheter för att antaga förslaget. Jag lemnar derhän, hvilka dessa betänkligheter voro; allt nog, det vann icke något understöd. Vidare väcktes förslag om, att till förebyggande af sådana oegentligheter, som ske derigenom att vederbörande valförrättare icke fullgöra sitt kall i alla hänseenden såsom sig borde, skulle vidtagas några åtgärder. Och man föreslog att han, liksom embetsmyndigheter som förrätta val, skulle vara underkastad ansvar, om han gjorde sig skyldig till lagöfverträdelser. Äfven detta förslag föll, och det på den grund att man sade, att, om ordförande i kommunalstämman skall väljas, och han vet, att, om han gör sig skyldig till valoegentligheter, hvilka mycket väl kunna bero af okunnighet, han utsätter sig för ansvar, så kunna vi icke få någon ordförande, utan det blir ganska svårt att erhålla en dertill lämplig person.

Om tillägg till § 25 Riksdagsordningen. (Forts.)

Då hade man det tredje alternativet. Man satte i fråga huruvida det icke vore möjligt, att valets förrättande skulle kunna ske genom vederbörlig offentlig myndighet eller embetsman. Men det kom icke i fråga, att någon skulle vilja låta beröfva sig friheten att genom kommunalstämmoordförandena få valet förrättadt, hvilket de i allmänhet gjort fullt lojalt, och öfverlemna det till embetsmyndigheter, hvarigenom åtskilligt trassel skulle under vissa förhållanden komma i fråga, derför att en och samma myndighet kunde hafva valförrättningar på flera orter på samma gång.

Till följd häraf kunde icke motionärens förslag föranleda till något slags åtgärd. Nu står frågan så, att man begär att Kongl. Maj:t skall vidtaga någon åtgärd. Hvilken åtgärd skall Kongl. Maj:t vidtaga? Hvad vill Första Kammaren med en sådan skrifvelse? Oegentligheterna i herr Ehrenheims förslag bestå deri, att, så snart något fel blifvit begånget och så snart en person icke erhållit absolut pluralitet, det skall blifva omval. Jag frågar herrarne om de oegentligheter, som blifvit uppvisade, gå i den rigtning som skrifvelsen afser? Motionen afser ju, att så snart något fel blifvit begånget, skall omval ovilkorligen ske. Jag frågar, kan det vara skäl, att under *alla* förhållanden nytt val skall ske, och icke någon rättelse kunna ega rum? Vi antaga, att man olagligen kasserar röster för en person, som fått pluralitet. Kan icke en rättelse ske, så att han blir erkänd såsom vald, då man ser att rösterna obehörigen kasserats? Nej, omval skall ske. Det är den ena grundsatsen.

Den andra grundsatsen är, att vederbörande kommunalmyndigheter skola kunna ställas under ansvar, om de låta komma sig till last något fel eller några oegentligheter. Och äfven då ovilkorligen omval. Det är de tvenne grundsatserna i det Ehrenheimska förslaget. Men kärnpunkten — och det är på den frågans afgörande denna kammare skall afgifva svar — är: vill kammaren öfvergifva den grundsats, som genomgår vår riksdagsordning och vårt valsätt, eller att *relativ* majoritet afgör valet, och i stället antaga absolut majoritet såsom afgörande, hvilket är förhållandet i Frankrike och äfven annorstädes? Dermed är ingen lösning gifven på frågan, huru man skall förfara vid omval — om det skall företagas mellan de personer, som kommit under ompröfning, eller det skall ske alldeles nytt val. Det är en hel mängd frågor, som här spela under och som måste afgöras, innan man går till Kongl. Maj:t och begär, att han skall framlägga förslag i den rigtningen. Om kammaren hade sagt, att det vid valen skall vara absolut pluralitet och, der så icke är fallet, omval skall ske mellan de 2 eller 3 personer, som erhållit de flesta rösterna, då hade Riksdagen angifvit ett förslag, hvarpå Kongl. Maj:t kunde bygga. Men nu, i frågans förevarande skick, vet icke Kongl. Maj:t om man önskar absolut majoritet såsom grundsats. Han vet icke, om man önskar partiella omval som grundsats. Han vet slutligen icke, huru vida vederbörande kommunalmyndigheter skola hafva ansvar för sina valåtgärder eller icke. Kongl. Maj:t vet icke något om huru man vill förfara. Han skall blott undanrödja olägenheterna. Det är mycket

Om tillägg till § 25 riksdagsordningen. (Forts.)

trefligt för honom. Men om han antager en princip, som den ena kammaren kanske gillar, men den andra ogillar, huru går det då med frågan? Den står då på samma punkt. Jag tror derför att det är rigtigast, att, om man vill hafva någon ändring, man bestämdt angifver i hvilken rigtning man vill hafva ändringen, så att denna ej må kunna leda till något annat.

På grund häraf yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets betänkande. Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten uppå, att man med skäl kan sätta i fråga, huru vida konstitutionsutskottet i förevarande fall verkligen kan gå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, när denna icke innehåller detsamma som står i motionen. Ty man vill icke en skrifvelse i samma rigtning som motionen, utan i en annan rigtning och man skulle således utvidga kamrarnes beslutanderätt, utöfver hvad motionen föranleder.

Herr vice talmannen Sv. Nilsson: Jag hade föreställt mig, att då konstitutionsutskottet ej kunnat ena sig om ett förslag, så vigtigt som det motionären framstält, skulle ej heller någon af dess ledamöter motsätta sig en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med begäran om ett sådant, derifrån man kunde vänta en utredning och ett förslag af den beskaffenhet, att kamrarne derom skulle kunna enas. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att det beslut, som Första Kammaren fattat, går ut på, att Kongl. Maj:t skall utreda frågan och lägga fram ett förslag för Riksdagen i det syfte motionen afser Hvad afser då motionen? Jo, intet annat än att förekomma det trassel och obehag, som uppstått så många gånger, synnerligast i landsorten men äfven i städer, vid riksdagsmannaval, derigenom att den som fört valprotokollet gjort sig skyldig till försummelse att icke i rätt tid öfverlemna detsamma till domaren, hvarigenom hela kommuners röster icke fått medräknas vid rösternas uppsummering äfvensom andra fel, hvilka föranledt att rösterna kasserats för dem som fått de flesta rösterna, och således helt andra personer, än dem som valkretsen önskat, kommit att intaga platser i Riksdagen. Oftast har allt detta berott på, att en enda peron, tjensteman eller kommunalstämmoordförande försummat sig, och valresultatet lagts i en enda persons hand. Motionärens syfte är nu att afhjelpa dessa brister. Konstitutionsutskottet har icke kunnat föreslå något sätt att förekomma detsamma. Nu kommer Första Kammaren och säger: då utskottet ej lemnat utredning i frågan eller kunnat enas om något förslag derom, och då kammaren icke kan på rak arm göra det, så vilja vi, att Kongl. Maj:t skall göra det och lägga fram ett förslag derom till nästa Riksdag. Jag hade föreställt mig, att kammaren icke skulle kunnat hafva något deremot, utan hoppas jag derför, att kammaren skall förena sig med Första Kammaren, och anhåller jag fortfarande om bifall till Första Kammarens beslut.

Herr Thomasson: Jag vill endast säga, att jag på det lifligaste instämmer i herr vice talmannens förslag. Jag är visserligen ense med utskottet derom, att det åsyftade målet icke kan

Om tillägg till 25 § riksdagsordningen. (Forts.)

vinnas genom bifall till herr von Ehrenheims motion, men alla äro vi på det klara med, att de betydliga olägenheter, som af motionären påvisats, måste och böra afhjelpas, och att det kan ske genom ett förslag i samma rigtning. Jag begärde också egentligen ordet för att påpeka — i motsats mot hvad utskottets vice ordförande påstod — att skrifvelseförslaget verkligen angifver den rigtning, i hvilken man vill gå. Detta har äfven af herr vice talmannen förut betonats och behöfver derför icke nu närmare utvecklas. Derför böra vi förena oss med Första Kammaren i dess beslut. Kongl. Maj:t kan icke sväfva i okunnighet eller tvifvelsmål om huru man vill hafva frågan löst.

Jag anhåller om bifall till herr vice talmannens förslag.

Häruti instämde herrar *Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Stensdalen, *Waldenström* från Gefle, *Jönsson* i Mårarp, *Lilienberg*, *Petersson* i Hamra och *Folke Andersson*.

Herr Månsson: Herr talman! Jag skulle icke så strängt sätta mig emot, om kammaren besluter att skrifva på sätt Första Kammaren föreslagit, men jag säger att, då man skrifver till Kongl. Maj:t i allmänhet och i synnerhet i ett så vigtigt ärende som frågan om en förändring af grundlagen, synes mig att man bör mer än här är fallet vara på det klara med hvad man egentligen vill hafva afhjelpt. Så vidt jag kan finna, kan ingen bestämdt säga, hvari felet ligger, hvari farligheterna bestå och hvilka de origtiga bestämmelserna äro. Man har icke kunnat påvisa en enda paragrafs origtighet, om man undantar förhållandet med kommunalstämmoordförandenas magt öfver valen. Har man icke kunnat påvisa det och vill man icke taga bort den omständigheten eller den fordran på den, som skall rösta, och den, som skall väljas till riksdagsman, att den, som röstar, skall vara röstberättigad och den, som blir vald, skall vara valbar, utan båda dessa bestämmelser skola stå qvar, så tror jag, att det i sista hand i alla fall kommer att bero på myndigheterna, som få afgöra dessa saker. Det är ju omöjligt att förekomma, att felaktiga röster komma att afgifvas. Jag tror, att den minsta fordran på den, som skall blifva vald till riksdagsman, är, att han skall vara känd af dem, som rösta på honom, och vill man komma ifrån den omständigheten, att Stockholms stad skall rösta på 22 på en sedel, och anser att denna stads röstberättigade skola delas i valkretsar, tror jag dock, att man bör behålla qvar den fordran, att de skola känna de män, de skicka upp till Riksdagen. Då man ej kan säga, att de bestämmelser, som finnas, äro origtiga, tror jag alltså icke att det är rätt att, på sätt föreslagits, skrifva till Kongl. Maj:t. Denna skrifvelses innehåll skulle hufvudsakligen gå i samma rigtning som motionärens förslag, och han föreslår, att så snart något fel begåtts vid omröstningen, skall valet gå om och nytt val anställas. Mine herrar, kan det vara rätt och lämpligt att på det viset ställa till omval jemt och ständigt, och tron I icke, att myndigheterna i alla fall få i sista hand säga hvad som är rätt. Det kommer man aldrig ifrån, och jag tror ej heller, att vi der vid lag

Om tillägg till 25 § riksdagsordningen. (Forts.)

hafva skäl att klaga på dem. Och då man ej kan påvisa bestämda felaktigheter, så tjenar det till intet att besvära Kongl. Maj:t med skrifvelse, så att han kanske finner sig behöfva tillsätta en komité för att utreda saken. Den enkla åtgärden angående kommunalordförandena är sådan, att man kan besluta derom utan att besvära Kongl. Maj:t med skrifvelse.

På dessa grunder anhåller jag om afslag å det af herr vice talmannen framstälda förslag samt vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Med herr Månsson instämde herrar *Larsson* i Fole, *Norrby*, *Nilsson* i Råby, *Larsson* i Mörtlösa, *Jakobson*, *Petersson* i Boestad, *Svensson* i Bossgården och *Norén*.

Herr Widström: Herr talman, mine herrar! Jag har tagit del i den reservation, som finnes tecknad å konstitutionsutskottets betänkande, och jag gjorde det med afseende derpå, att jag ansåg, att man torde möjligtvis kunna åstadkomma någon lösning af frågan angående det inflytande, kommunalstämmoordförandes försumlighet kan hafva på riksdagsmannaval. Det var likväl inom utskottet så många förslag väckta rörande ändring i riksdagsordningen, i hvilka förslag denna fråga delvis ingick, att jag för min del, i likhet med reservanterna i öfrigt, ej formulerade något förslag i syfte att få någon ändring i kommunalstämmoordförandes skyldigheter och åligganden. För min del vill jag stanna vid att i reservationen hafva uttalat detta, emedan jag tror, att det är tillräckligt för att man vid en kommande riksdag kan besluta angående förslaget om denna mer enkla sak.

I afseende på herr von Ehrenheims motion var jag, i likhet med utskottets öfriga ledamöter, ense derom att den ej borde föranleda någon ändring eller tillägg till 25 § riksdagsordningen. Jag kan ej heller förena mig i det förslag, som här framstälts, om skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syfte som framhållits. De hufvudsakliga skälen dertill äro redan anförda af utskottets vice ordförande och herr Ivar Månsson. Man föreslår att i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära ett förslag, *hufvudsakligen i den rigtning motionären anvisat*. Herr vice talmannen, som framlade förslaget, sade att det egentligen var fråga om att afhjelpa de olägenheter, som herr von Ehrenheim i sin motion påpekat. Men då man tillika just vill precisera, att det skulle gå i motionens rigtning, måste man äfven, såsom här anförts, vara på det klara med, att man anser denna motion kunna afhjelpa olägenheterna. Denna rigtning angifver, att man skulle upphäfva den hittills stadgade grunden för röstberäkningen vid valen och i stället införa föreskrift om absolut röstpluralitet. Men då måste man äfven ändra § 17 i riksdagsordningen, der det står, att den som erhållit de flesta rösterna vare lagligen vald, och sådan ändring är icke föreslagen i motionen. Då Riksdagen icke torde vara på det klara med verkan af att förändra omröstningssättet och ej heller att stadga såsom princip, att nya val ovilkorligen skola förrättas vid hvarje felaktighet, och att således

Om tillägg till 25 § riksdagsordningen. (Forts.)

felaktigheterna ej skola blifva rättade af de pröfvande myndigheterna, så tror jag ej, att ens en skrifvelse i frågans nuvarande skick bör aflåtas. En annan sak vore, om dessa frågor varit föremål för någon verklig diskussion inom Riksdagen, och Riksdagen vore ense om att företaga en ändring i det syftet. Men äfven i det fallet tror jag, att en skrifvelse vore mindre af nöden, ty är man euse om dessa principer, så är det icke svårt att sätta upp ett formnleradt förslag.

På dessa grunder yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

Herr Thomasson: Blott ett enda ord! Jag kan icke föreställa mig, att kammaren delar den uppfattning, som en talare i min närhet uttalat, nemligen att allt är utmärkt väl beställdt, att ingen enda paragraf är origtig eller behöfver ändras, att vi böra behålla det som nu är, att det ju kan hända en och annan oegentlighet, men att det icke är så farligt. Ja, den, som har en sådan uppfattning, han bör rösta emot herr vice talmannens förslag, men den, som verkligen tycker, att så betänkliga oegentligheter inträffat, att de måste för framtiden förebyggas, bör rösta för herr vice talmannens förslag, hvilket jag för min del kommer att göra.

I detta anförande instämde herrar *Beskow*, *Lyttkens*, *Ollas A. Ericsson* i Ofvanmyra, *Thestrup*, *Collander*, *Liljeholm*, *Bratt*, *Essén*, *Sundberg* från Vexiö, *Pålsson*, *Johansson* i Esset, *Gumælius*, *Jansson* i Saxhyttan, *Truedsson*, *Bengtsson* i Gullåkra, *Schöning* och *Bromée*.

Herr Liss Ol. Larsson: Herr talman! Jag vill visst icke, såsom näst föregående talare säger, påstå, att våra lagar, vare sig grundlagar eller öfriga lagar äro sådana, att det ej skulle vara önskvärdt, att de vore bättre och så bra, att aldrig någon — hvarken domare eller annan, som handhar dem — kan begå något misstag, ty då skulle man kunna undvika många ledsamheter och många tjenstemän i vårt land. Men de äro verkligen icke så beskaffade. Likväl, äfven om man medgifver, att det fins fel eller otydligheter, så är steget långt derifrån och till den åsigten, att, i fall man bifölle den skrifvelse, som föreslagits i Första Kammaren, allt skulle vara hjelpt dermed. För min del tror jag, att, om man skulle få ett sådant tillägg, som denna skrifvelse antyder, det visst icke skulle blifva bättre än förut, utan gifva fullt ut lika mycken anledning till tvekan vid grundlagens tydning, som det hittills visat sig vara fallet.

Det är också något ovanligt att skrifva till Kongl. Maj:t på det sätt, att man begär en utredning af frågan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad motionären deri föreslagit. Icke lärer väl ett sådant tillvägagående vara lämpligt. På detta sätt skulle Riksdagen visserligen icke bundit sig vid något visst förslag, men likväl vara moraliskt tvungen att antaga ett dylikt, då det framlades, så vida nemligen det vore i öfverensstämmelse med de grunder, som för detsammas utarbetande uttalats af Riksdagen, och det äfven om Kongl. Maj:t än aldrig så tydligt visat, att detta vore sämre

Om tillägg till 25 § riksdagsordningen. (Forts.)

än de bestämmelser, det skulle ersätta. Det är icke på det sättet vi skola hjelpa upp bristerna i våra grundlagar. Om vi nödvändigt skola utstaka någon väg för en utredning af frågan, behöfva vi ju icke inskränka oss till motionärens förslag, utan helt enkelt begära det Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga ett förslag i detta afseende, som icke kan misstydas af någon menniska. Då blefve ju allting godt och väl. Jag skulle helst hafva velat yrka bifall till förra delen i skrifvelse-förslaget och afslag å den senare, men då nu emellertid Första Kammaren redan fattat beslut i frågan, ser jag ingen annan utväg än att förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets betänkande. Herrarne hafva ju ännu två riksdagar qvar, och derunder kan ju hända, att någon hittar på något nytt förslag att få bort de oegentligheter, som man tror sig finna i riksdagsordningen.

Herr Jonsson i Hof: Det framhålles först i den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t, att man vill söka förekomma eller afhjelpa de oegentligheter, motionären påpekat. Om dervid tillägges »i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af motionären inom Riksdagen framlagda förslag», kan detta tillägg väl icke hafva så stor betydelse för Kongl. Maj:t, då ju hufvudsaken måste vara att framlägga ett förslag till afhjelpande af de framhållna oegentligheterna.

Om herrarne tänka på saken något närmare, finna herrarne, att reservanterna inom utskottet ansett, att något bör göras till afhjelpande af de antydda bristerna, men att de inom utskottet icke kunnat samla majoritet för sitt förslag. Hvad bevisar väl detta annat, än att det finnes oegentligheter, fastän man inom utskottet icke kommit till något resultat i frågan. Då man nu inom Riksdagen heller ej kunnat enas om något beslut i detta fall, måste deraf framgå, att frågan bör tagas om hand af Kongl. Maj:t, som är i tillfälle att mera mångsidigt och bättre belysa frågan, än hvad vi nu kunnat göra. Jag tror, att man bör söka få åtskilliga förbättringar införda i vår riksdagsordning i det antydda syftet, och vill derför nu också rösta bifall till det af herr vice talmannen framstälda förslaget.

Herr Billing: Kanske några af herrarne erinra sig, att jag för någon tid sedan i en fråga mot utskottets hemställan yrkade, att en skrifvelse med begäran om utredning i fråga om bestämmelser rörande riksdagsmannaval skulle af Riksdagen aflåtas till Kongl. Maj:t, och att detta förslag blef af Andra Kammaren bifallet. Deraf skulle man kunna draga den slutsatsen, att jag äfven nu skulle vara med om ett sådant förslag, som af Första Kammaren godkänts och till hvilket här i kammaren herr vice talmannen yrkat bifall. Jag har sträfvat i flera år, för att mera bestämda och tidsenligare föreskrifter i fråga om riksdagsmannaval skulle komma till stånd, och det var derför jag yrkade bifall till först omförmälda skrifvelseförslag, men det förslaget innehöll icke några särskilda bestämda anvisningar för Kongl. Maj:t, utan endast en begäran,

Om tillägg till 25 § riksdagsordningen. (Forts.)

att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta de närmare bestämmelserna. Här deremot har man uppstält principer, så beskaffade att jag icke kan godkänna en del af dem. Det synes mig, som om man fäst den hufvudsakliga vigten vid andra momentet i herr Ehrenheims motion, der det heter:

Har vid sådant val någon, som på grund af tjenst eller annat allmänt uppdrag haft att med valet taga befattning, begått fel, som på valets utgång haft eller kunnat hafva inflytande, skall valet, om det öfverklagas, ogillas, och nytt val ega rum.

Vi veta väl att sådana förhållanden förekommit, som i detta moment antydas, och det må väl vara, att denna här uttalade princip kan godkännas. Men der finnas i motionen äfven andra principer, som förefalla mig äfventyrliga. Jag kan icke vara med om att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, på sätt i 3 momentet af motionen föreslagits, om ett förslag, utarbetadt i den rigtningen, att hvarje riksdagsmannaval, som i anledning af besvär ogillas, skall föranleda nytt val. Detta är en vigtig fråga, och jag undrar om herrarne tänkt sig, att ett sådant stadgande, om icke flera föregående reglementariska bestämmelser meddelats, kan innebära den fara, att en sådan mängd riksdagsmannaval skola förekomma här i Sverige, att man kommer att blifva alldeles utledsen dervid. I den första delen af motionen heter det: »Hafva vid elektors- eller riksdagsmannaval de afgifna rösterna eller valsedlarne förklarats ogiltiga till mera än halfva antalet, skall nytt val anställas», och det är några ytterligare bestämmelser i detta moment, som göra detsamma ännu besynnerligare. Jag tror icke, att man rigtigt betänkt alla följderna af de i det första och det tredje momentet af motionen uttalade principer; och dock vill man begära, att Kongl. Maj:t redan till nästa riksdag skall framlägga förslag till lag i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i motionen uttalade åsigter. Jag kan således icke vara med om, att man aflåter det ifrågasatta skrifvelseförslaget, utan yrkar afslag derå och bifall till utskottets hemställan, under den förhoppning, att man vid nästa riksdag åter skall väcka frågan och göra en framställning, som är mera tillfredsställande.

Med herr Billing förenade sig herrar *Werner, E. W. Carlson, Berndes, Lyth, Höglund, Cederschiöld, Björck, E. G. Boström* och *Larsson* i Upsala.

Herr Danielson: Förr än kammaren nu fattar beslut i denna fråga, på sätt herr vice talmannen föreslagit, vill jag till protokollet hafva antecknadt, att jag icke varit med om ett dylikt beslut. Jag anser det vara helt och hållet förkastligt. Icke heller herr von Ehrenheims förslag är af den beskaffenhet, att jag skulle kunna gifva min röst till detta. Under sådana omständigheter anser jag det vara förhastadt, om kammaren nu antoge något af dessa förslag; och om ettdera af dem skulle gå igenom, har jag blott velat till protokollet hafva antecknadt, att jag med min röst icke bidra-

git dertill. För egen del yrkar jag bifall till utskottets föreliggande förslag.

Häruti instämde herrar *Anjou*, *Metzén*, *Redelius*, *Sandwall*, *Bexelius*, *Sjöberg*, *Swartling*, *Gibson*, *Kilman*, *Berg* från Eksjö, *Eliasson*, *Peterson* i Hasselstad, *Ericson* i Borekulla och *Johansson* i Strömsberg.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen proposition dels på bifall till utskottets hemställan, dels på bifall till det af herr vice talmannen framstälda skrifvelseförslag och dels slutligen på ärendets återremitterande till utskottet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd, i följd hvaraf, och sedan till kontraproposition antagits bifall till herr vice talmannens yrkande, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemstält i dess utlåtande n:o 8, röstar

Ja;

den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit det af herr vice talmannen under öfverläggningen framstälda yrkande.

Omröstningen visade 101 ja och 90 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Herr Rundbäck erhöll ordet och anförde: Herr talman! Onsdagen den 21 sistlidne mars, då eftermiddagsplenum hölls här i kammaren, dervid förhandlingarna leddes af herr vice talmannen, och öfverläggning egde rum öfver bevillningsutskottets betänkande n:o 5, tilldrog sig här en händelse af den obehagligaste art. Herr doktor Waldenström från Gefle, som trenne gånger hade ordet vid föredragningen af 1:sta punkten uti nämnda betänkande, tillät sig då han tredje gången hade ordet, att afsluta sitt yttrande med ett mot mig rigtadt tillmäle, som enligt det justerade protokollet hade följande lydelse: »Hvad herr Jöns Rundbäcks yttrande och uppträdande beträffar, tror jag icke att herr Jöns Rundbäck är den, som minst visat, huru pass behöfligt det vore, att utskänkningsställena stängdes tidigare än nu är fallet.»

Att ett så beskaffadt utfall är i högsta grad kränkande för den angripnes heder och för kammarens värdighet, förmodar jag ingen rättänkande inom denna kammare skall bestrida. Att döma af uttalanden af herr P. Waldenström vid andra tillfällen, föreställer jag

mig ock, att äfven han måste erkänna och vidgå, att han här på ett högst betänkligt sätt brutit mot de fordringar på höflighet och anständighet, som han sjelf uppstält både för det enskilda och offentliga lifvet. Uti en föreläsning om höflighet, utgifven från trycket nästlidet år, utlåter sig nemligen föreläsaren på ett ställe sålunda: »*Ett höfligt uppförande vittnar om ädelhet i karakteren. Ett ohöfligt, plumpt och groft beteende bär vittne om råhet i karakteren, är i högsta grad oskönt, förnedrande för den, som visar det, kränkande för den, som blir föremål derför, anstötligt för den, som blir vittne dertill.* Och på ett annat ställe, der höflighetens kraf på den offentlige mannen särskildt framhålles, utlåter han sig åter så: »*Jag har ofta i Riksdagen förundrat mig öfver, huru det är möjligt att bildade personer och svenska folkets representanter kunna förnedra sig till att, vid dryftande af samhällsvigtiga frågor, mot hvarandra utslunga så många verkliga otidigheter, som sker, ja att den, som lyckas öfverträffa den andra i ohöflighet, ej sällan röner det mesta bifallet.*»

Jag kunde följaktligen, när angreppet mot mig skedde, icke föreställa mig, att talaren kunde i den offentliga debatten härstädes göra sig skyldig till ett sådant brott mot de lagar för ett anständigt uppträdande, som han så nyligen sjelf proklamerat. Häri är ock till väsentlig del anledningen att söka dertill, att jag vid tillfället iakttog tystnad, öfvertygad, som jag var, att talaren sjelf skulle återtaga eller förklara sina uttryck på ett för mig tillfredsställande sätt. Dertill kom äfven en lätt förklarlig motvilja hos mig att följa herr P. Waldenströms exempel, nemligen att förvandla en debatt i sak, deri vi för öfrigt voro ense, till en strid angående personligheter, helst jag icke ansåg min heder hafva af nöden något försvar mot låga insinuationer och angrepp.

Häri ligger förklaringen till, att jag icke genast då vädjade till kammaren för att vinna upprättelse af herr P. Waldenström för hans ärekränkande tillmälen.

Då jag dessutom önskade ega full visshet om, i huru vidsträckt mån herr P. Waldenström förgått sig, som jag under debatten icke fullt uppfattade, så syntes mig lämpligare att upptaga frågan vid protokollets justering. Denna inträffade dock under påskveckan, då jag till följd af mig redan den 20 mars beviljad permission för vigtiga angelägenheters skull var frånvarande från riksdagen, hvarför jag vid det tillfället, eller vid protokollsjusteringen, blef urståndsatt att skaffa min kränkta heder upprättelse.

Sedan dess har dock den mig tillfogade grofva förolämpningen blifvit än ytterligare skärpt och tillspetsad genom att i tidningen Hemlandsvännen, som, efter hvad jag hört, lärer till väsentlig del inspireras af herr P. Waldenström, införts en artikel, undertecknad med den kända signaturen P. W., deri det obehagliga ämnet åter upptagits och behandlats på ett för herr P. W. särdeles fördelaktigt, men för min person och sanningen ännu mera kränkande sätt.

Då jag emellertid icke anser mig inför detta forum kunna eller böra fästa mig vid annat än hvad som inom kammaren förekommit, så vill jag icke nu uppläsa de ytterligare förnedrande till-

vitelser, som i denna artikel mot mig förekomma, och jag skulle icke ens hafva omnämnt denna giftiga artikel, derest den icke varit egnad att ställa herr P. Waldenströms beteende och förseelse mot mig i en ännu klarare belysning.

Hela syftemålet med mitt uppträdande vid detta tillfälle är nemligen, herr talman, endast att underställa kammarens pröfning och afgörande den frågan, huru vida här icke föreligger å herr P. Waldenströms sida en sådan mot god ordning och skickligt uppförande begången förbrytelse, att den måste beifras både för kammarens egen värdighets skull och för att skaffa en hänsynslöst angripen ledamot inom denna ärade församling den upprättelse, som grundlagen i dylikt fall tillförsäkrar honom. Med afseende härå innehållar riksdagsordningens 52 § följande: »*Ingen må*», vid en kammares öfverläggning, »*tillåta sig personligen förolämpande uttryck; sker det, eger kammaren pröfva, huruvida den ledamot, som sålunda sig förgått, må af talmannen erhålla tjenlig föreställning och varning, eller saken bör till laga domstols behandling öfverlemnas, eller ock aldeles förfalla*».

För min egen del öfvertygad, att saken endast behöfver, på sätt nu skett, i sitt rätta ljus framhållas för att inom kammaren blifva rätt bedömd, vill jag i saken intet vidare åtgöra än i denna form framlägga min allvarliga protest mot herr P. Waldenströms oförsynta uppförande, allt under förhoppning att kammarens ledamöter skola dela min mening om det klandervärda i detta hans uppförande.

Herr Waldenström från Gefle yttrade: Herr talman, mine herrar! Det har många gånger bebådats, att herr Rundbäck skulle i kammaren framställa ett sådant yrkande, som han nu gjort, och jag har derför haft upprepade anledningar att inom mig sjelf öfverväga, huru jag under en sådan förutsättning skulle bete mig. Jag har då ibland tänkt, att jag skulle försvara mig. Ibland har jag deremot fruktat, att ett försök till försvar möjligen skulle föranleda en diskussion, som kunde vålla många obehagligheter, för hvilka kammaren borde blifva förskonad. Dertill kommer ytterligare, att jag många gånger varit oense med mig sjelf om lämpligheten af mitt yttrande.

Med anledning häraf vill jag visst icke nu upptaga kammarens tid med något försök till försvar, utan skall mycket gerna öppet erkänna, att mitt yttrande var olämpligt, samt anhålla, att kammaren måtte ursäkta det.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

Konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 9, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 6, 13 och 16 riksdagsordningen;

n:o 10, i anledning af väckt motion om bestämmande af en gemensam dag för val af riksdagsman i Andra Kammaren; och

n:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 1—26 riksdagsordningen;

Statsutskottets utlåtande n:o 55, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; samt

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 11, (i samlingen n:o 33), i ärende angående väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande för Riksdagen af förslag till sammanslagning af post- och telegrafverken.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *A. Hansson* i Solberga under den 4 instundande maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. $^1/_2$ 3 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Stockholm, tryckt hos *K. L. Beckman*, 1888.